

OROL

OBRÁZKOVÝ ČASOPIS PRE ZÁBAVU A POUČENIE.

Zodpovedný redaktor:

ANDREJ TRUHLÝ-SYTNIAŇSKÝ.

Roč. VIII.

Turč. Sv. Martin, 30. Septembra 1877.

Číslo 9.

Švihák.

Povešť od *Miloslava Dumného.*

(Pokračovanie.)

XI.

„Pred tebou bojište, pred tebou púšť stojí,
Zbabelec sa zlakne, mocný — ten obstojí!
A táto moc v tebe pevná vôľa tvoja:
Ona ovenčená iste vyjde z boja!“

Velká úloha, veľká a ťažká, veľký a ťažký duchovný boj čakal na Petra Jablonského, mladého to vychovávateľa. Náš vek požaduje od študujúcich napnutie všetkých síl ducha a to tým viac, jestli pri konaní úlohy študovania otáčajú nás ešte i hmotné starosti a my zápásime s nedostatkom. Také bolo i polozenie Petrovo. No šťastne ho prekonal. Pevná vôľa, myseľ ušľachtilá premože všetky odpory a k cieľu svojmu dospeje.

Peter opatril svoju milovanú Martu a videl otca v bezstarostnom položení a to mu bolo nesmiernym potešením, tak že sám na seba a na svoje neresti zapomenul. Jeho neunavená pilnosť pri neobyčajnom nadaní duchovným, jeho vzorné sa držanie, jeho odmeny mu donášajúce rozluštenie písomných úloh v spo-

ločnosti mladých lekárov, — to všetko získalo mu tak súdruhov jako i učárov. Na všetky strany mal priateľov. Na pomoc mal tri panské domy, v nichž synkom panským hodiny dával. To bola hmotne skutočná pomoc pre neho a inú výhodu mal pri tom, že v spoločenskom živote sa pohybovať mohol, čo tiež patrilo ku vzdelávaniu mladého šuhaja. Tieto panské

domy byly: dom bankára Emericha Szalay, dom ministeriálneho radcu Štefana Szemere a dom štátneho zástupcu Lipolta Kákayho. Všade, v každom z nich, vychovával a vynaučoval mladé ratolesti nádejnej budúcnosti a ozdoby domov tých. A v každom z nich mal úlohu konversovať vo francúzštine s domácimi slečnami: Ottiliou Szalay, Eulaliou Szemere a Eufrosinou Kákay.

Tak bol Peter zaneprázdnený a vo dne nemal ani hodinky svobodného času; svoje práce musel vždy nechávať na noc a na ráno. Že je „aurora musis amica“ a že „hodina rannia zlato doháňa,“ to vedel i on a držal sa toho.

Knieža Gorčakov.

Tak mu plynuly štyri prípravné letá, až vstúpil do piateho, kde po svojich rigorosných zkúškach dostal za assistenta k chýrečnému univerzitnému učiarovi a lekárovi Lumnitzerovi a praktizoval v nemocniciach velmestských. Už jako assistent požíval veľikú dôveru v kruhoch obecnstva. V domoch, v ktorých čo vychovávateľ a učiteľ pôsobil, zadržali si ho i jako lekára a on bol blažený pozorovať, jakou obľubou vítajú ho tam, kde podriadenú úlohu pred nedávnom ešte hral, čo priateľa domu, čo samostatného, na slovo vzatého mladého lekára. V domoch tých, kde ho od štyroch, piatich rokov znali, požíval neobmedzenú dôveru. Liečil temer v každom a to s výtečným prospechom.

V nemocniciach velmestských bol mladý lekár Peter Jablonský pred kolegami i opatrovníkmi nemocných, pred služobníctvom i obecnstvom pravý div a zázrak sveta. Tak jako on žiaden si z lekárov záležať nedal. Čo sa nausťával a svedomite nanamáhal vókol všetkých nemocných bez rozdielu Jako každého dôkladne ošetroval, zkúmal, opatril! A na podiv, jestli že robil nejaký rozdiel medzi nemocnými, teda ten záležal v tom, že chudobných a najnižších s najväčšou ochotou a dôkladnosťou ošetroval, chudobným a nízkym pred inými prednosť dával a najvládnejšie s nimi zachádzal. Neraz sa druhovia vedy z neho vysmievali; jeho to ale ani najmenej nemýlilo; on si zostal tak, jako dosiaľ, dôsledným a bol anjelom strážcom a potešiteľom chudoby.

Neresti a nedostatok, chudobu a úzkosť biedy nikde nenaučí sa človek poznať tak, jako vo veľikých mestách. Tu, kde je najväčší skvos, najslavnejšie bohatstvo a najbohatšia sláva nakopená, nachodí sa i, jako stien pri svetle, tá najväčšia bieda, to najhroznejšie utrpenie. Peter to zkúsil a keď mal každodennú návštevu v nemocnici, nezpytoval sa len na nemoc novoprišlého nemocného, ale vypýtal sa spolu i na jeho všetky okolnosti, na jeho stav, v jakom sa nalezá, a pomáhal jako najlepšie mohol. Keď liečil ubohéj rodine nemocného otca v nemocnici, nezameškal postarať sa už prispievajúcim zo svojho, už zavádzaním sbierok i o trpiacu

rodinu jeho a tak pomáhal dokonále, všestranne, úplne. Neraz zavítal on do stánkov biedy a nerestí, neraz zotieral on slzy zúfalstva a nešťastia, a tak stal sa nie len lekárom obľúbeným, ale i ľudomilom všeobecne cteným, hľadaným, milovaným.

Tak postaral sa i o Antoniu a jej syna. Po vyličení svojom, ktoré už nebolo naskrze ďaleko, vedel Peter, že sa Antonia nikam nebude môcť hnúť s malým synom svojim, a tak bude musieť dvojnásobnú biedu a núdzu trpieť. Že naproti tomu Antonia tak veľmi milovala nezákonného syna svojho, že sa jej ťažko bude s ním rozlúčiť, i na to bol pripravený. Veď dozvedel sa i on o tom, jako sama hladom mrela, len aby dieťa svoje zachránila, jako i nasadením svojho života hotová bola to dieťa ochrániť. Ale sú chvíle, a to tie ťažké chvíle v živote, kde rozum a chladná rozvaha vrchovať a vífaziť musí nad vrelou citlivosťou srdca ľudského. Peter obstaral pre Antoniiho syna Jána miesto v jednom z velmestských sirotincov. Šlo to snadno. Bol lekárom i v dome staručkého Saxlehnera, zakladateľa to velmestského chlapčenského, pod menom „Jozefínium“ známeho sirotínca. Zaujatiím sa jeho bol Ján do radu chovancov jeho prijatý. Lúčenie bolo pravda ťažké zo strany matkinej. Dieťa nevedelo, čo sa s ním robí. Neriekli mu to. Slovíli, že v tom dome, kde je tak mnoho chlapcov, bude sa pozdejšie učiť, kde ho mama temer každodenne navštevovať bude.

Antonia, keď dieťa svoje do sirotínca oddala, sadla si na lavičku vo dvore pred tým veľkým domom — a plakala usedave. Boly to horké, trpké, bolastné slzy. Ach, čo všetko pýtalo ju k tomu dieťatu! Jej prvá láska, klamlivé nebeské chvíle blaha lásky z počiatku, zpomienka na utratený najvyšší poklad, poklad nevinnosti a nad zlorečenou budúcnosťou, nad ztrateným celým životom, pekelné hryzenie svedomia. Ach, jaká bola nekdý pyšná, pekná, blažená, spokojná! — Dnes je ona povrhel, hnusný červík v nízkom prachu pod nohami ľudskej spoločnosti sa nachádzajúci, najnešťastnejší tvor zeme, sama so sebou rozpadlá, opovržená haňba svojho pokolenia. Bolastné to byly slzy. — —

U Szalayov bola dnes veľiká rodinná slavnosť. Na pamiatku uzdravenia sa hlavy rodiny usporiadali si ju rodinní, k nimž sa ešte dva domy, podobnú radosť zakúsiace, totiž dom Szemerov a Kákaych, pridružili. Hrdinmi tejto slavnosti boli uzdravení pacienti. Ale pravým jej hrdinom reomylne bol spôsobný lekár ten, ktorý týchto uzdravil. Ten lekár, vieme, — bol Peter Jablonský.

Slavnosť bola sriadená v utešenej, parku podobnej, Szalayovskej zahrade, v ktorej sa letohrádok jejich v blízkosti mestského lesíka nachádzal. Už viacej týždňov pracovali na ozdobovaní zahrady, aby ona i hodnosti hostí i dôstojnosti slavnosti primerane ozdobenou byť mohla. Mimo troch rodín a jich najbližších príbuzných mali sa na radosťnej slavnosti tejto súčasťní i niektorí vysokopostavení hodnostári.

Szalay jako ministerialný radca požíval obzvláste svojho ministra úplnú dôveru, nie ináče tešil sa priazne i iných, a milovaný i ctený bol svojimi súdruhmi a úradníkmi ministerialnými.

Po obede v určený deň boly tri uradostnené rodiny v zahrade Szalayovskej po hromade, ktorá i na terem hodujúcich, ale spolu i tancujúcich premenená bola. V čas havránky otvorila sa železná brána zahrady a kočie panské hrčaly jedon za druhým, milých a vzáctnych hostí, k milej i vzáctnej hostine privádzajúc.

Tu prišli medzi inými rodina Völgyesi-ovská: otec, matka, syn a dcéra; rodina Szirmayovská: otec, matka, syn a dcéra; tu gróf, tam baron sám alebo s paňou; tu z ministerialného, tam velmestského úradu náčelník; tu zas vyslanec a iný hodnostár.

Konečne bol na ekvipáži Szalayho privezený lekár, vlastne hlavný hrdina dnešnej slavnosti.

Pokorne a preca vznešene, sebävedome a preca solídne, dôstojne a preca tak dobrý dojem na každého robiac vystúpil si slávený lekár.

Všetci hostia sa naňho obzerali a zvláste troch známých mu rodín dámy si ho „fixirovaly,“ srdečne ruky mu podávaly.

Oj, nie jedon z tam prítomných šuhajov závidel mu, nie jedon by bol rád stál dnes na jeho mieste.

Páni prítomní nemeškali rad radom sa mu predstavovať a srdečne mu gratulovať, že bol tak spôsobným a šťastným tri tak milé a vznešené velmestské rodiny oblažiť.

„Ten lekár vyzerá celkom tak,“ riekla pani Szirmayčka Völgyesičke, „jako tvoj bývalý vychovávateľ.“

„Ach, netáraj! Kde by sa ten tu vzal?“ odvetila táto zapálená až po uši.

„Synu,“ poznamenal pán Tomáš Völgyesi, „ten lekár je tvoj bývalý vychovávateľ, Peter Jablonský! Teraz mi napadá, že sa na lekársky stav hotovil. Bežim ho objať. Ten to ďaleko ešte privedie.“

Aladár zdržal otca a nepustil ho objať lekára a to tým menej, čím viacej bol presvedčeným, že je to skutočne on. Zaškripal zubami a mrmlal k sebe:

„Ten prekliaty sedliak všade mi stojí v ceste!“

Slečna Melania Völgyesy, jež Malvína Szirmaych darmo šeptala, že je to nemožné, aby to bol ten jej vychovávateľ, trebars sa mu podobá, nedala sa mylíť, ona v hĺbke duše bola o tom presvedčená, že je on; veď ho videla nedávno na Švábskom vrchu. A bladla a červenala sa zároveň.

Hostina sa začala. Prvý prípitok vyniesol domový pán na vlast, na prítomných hodnostárov krajinských. Jeden z hodnostárov pripil radcovi Szalaymu, druhý uzdraveným pacientom Eulalii a Elemérovi a prial jim, aby z nich hodné deti vlasti sa staly, a spolu pripomenul i lekára, ktorý bol tak spôsobným i šťastným v liečení svojom. Všetko štrnkalo a volalo lekárovi Petrovi Jablonskému na slávu. Tento sa poďakoval vrelymi slovy a vyniesol zdraviecu tak vybranej spoločnosti, od ktorej keď prijíma vyslovenie vdaky, na celý život šťastným byť sa cíti.

Jako počuli Völgyesiovci a Szirmayovci meno lekárovo, nechovali viac pochybnosť o tom, žeby to nebol bývalý jich vychovávateľ. Matka Melania so Szirmayičkou bladly i červenaly sa, že ten sedliak tak velikej cti tu dochádza; starý pán Szirmay s Tomášom

Völgyesim chceli íst objat hodného lekára, ale synovia Arpád a Aladár, ktorým vyznačenie Petrovo nijako nechutilo, jim to naskrze dovolit nechceli. Malvína s Melaniou žasly nad povýšením lekárovým. Oj, Melania nie len žasla, ona i plesala. To bol jej ideal, čo takého uznania došiel. Celého sveta poklady neboly by ju viacej potešily, lež táto radostná okolnosť. Ach, keby Peter bol jej, keby srdce jej darmo po ňom netúžilo!...

Hostina sa zkončila. Zdravíc bolo až mnoho, mysle sa rozjarily. Hodnostári krajiniskí sa vzdialili, mladší začali tanec, starší páni sadli k šachu a ku kartám po besiedkach zahrady sa rozptýliac, iní sa zahráli na kolky. Zábava prišla do prúdu.

Lekár tančil rad radom najprv s Eulaliou Szemere a všetko tleskalo, potom s Ottiliou Szalay a Eufrosinou Kákay. Medzitým sa shováral s Tomášom i so Szirmayovcami a požiadal slečnu Melaniu na tanec. Melania bola blažená.

V jednej besiedke zahrady bola menšia skupenina hostí po hromade, v ktorej sa rodina Szalay, Szemere, Kákay, Völgyesi, Szirmay i s lekárom spolu nachodili. Szalay a iní oslavovali spôsobného lekára a predzvestovali mu veľikú budúcnosť. Peter Jablonský držal sa vznešene, ale skromne a pri tom všetkom pokorne.

„Pri tejto príležitosti verejne vyslovujem to, že sme sa usniesli, pána lekára rukou jednej z deér rodín našich odmenit za jeho ustávanie, ktoré konal v prospech náš. Na ňom záleží volit si dámu srdca svojho na celý nádejeplný jeho život.“

Pani Völgyesička so Szirmayičkou triasly sa od zlosti. Aladár škripal zubami, on by bol tak rád jednu z týchto troch dostať, a nešlo to, a tomu „sedliakovi“ dali na výber bárs ktorú si vybrať. Slečna Melania zarázila sa a chytila pri srdci divo búchajúcom. Slečny Ottília, Eulalia a Eufrosína rumeňily sa.

Peter urobil hlbokú poklonu a mlčal.

„Vy mlčíte, šlachetný pane?“ pýtal sa Szalay.

„On je sedliak!“ vychrlil ticho zo seba Aladár.

„Ja som už zasnúbený!“ slovil Peter.

Ottília, Eulalia a Eufrosína zmizly.

„Hahaha! On je zasnúbený so sedliackou!“ vykřikol a uľahčil si dušu Aladár.

„Kto sa opovažuje tohto šlachtica urážať?“ oboril sa Szalay na Aladára.

„Pánovia,“ riekol vážne Peter, „moja snúbenica je učiteľská dcéra. Ale s odpuštením slavnej spoločnosti, takto surove sa nedám urážať od takéhoto človeka, jehož svedenú obeť som včera vyliečil v „Bethesde,“ a jehož nezákonného syna som taktiež včera oddal do sirotinca. Za odpuštenie prosím.“

Pani Völgyesička omdlela, pán Tomáš ju odviedol preč, spoločnosť sa škandalizovala, panie poutekaly.

„To žiada krev!“ volal nazlosteny Aladár, vyvolávajúc Petra na súboj.

„S vami pôjdem na súboj len na palice, pane, jako som to urobil, keď som bol vašim vychovávateľom. Mám vyzozprávať, prečo som vás bol vypalicoval?“

Aladár letel preč, bol z domu Szalayho, Szemereho, Kákayho, a neomylné i z iných na veky vylúčený.

Lekárova sláva zrastala čím ďalej, tým viacej. Aladár mu prisahal večnú pomstu.

Slečny Ottília, Eulalia a Eufrosína obliekaly sa od dnešního dňa v šat smútočný.

XII.

„Na zdravie, kmotre!“

„K dobrému úžitku, kmotříčku!“

Zdravkali si v kréme Šalamúnovej v podtatranskej obci Malinovom nerozluční dobrí dvaja priatelia richtár Kubo Surový s vice-richtárom Janom Neohrabaným.

A Šalamún štrnkal si s nimi a usmieval sa jim ustavične a točil sa okolo nich, ani ten najzalúbenejší galán netočil sa tak okolo svojej milenky. A jak sa usmieval Šalamún, tak, jak ešte nie sladšie, usmievala sa, tak, jak ešte nie bystrejšie a prívetivejšie točila sa okolo nich do nepoznania ztučnelá polovička jeho Rebeka.

A jak by sa neusmievali, jak by sa netočili?! Šalamún a Rebeka zbohatli za pár rokov, obsypali sa peňazmi, mali pole, domy,

gruntu, horu a vyše pol dediny gazdovských statkov vo vrecku, na ktoré boli intabulovaní. A nie div! Šalamún mal za priateľov hlavy obce, ba bol i v stolici podporovaný a všelijakými výhodami obdarený. Jako ale pribývalo jemu, tak ubývalo ubohým občanom. Tito chodili staby tiene, a čo ďalej Šalamún v obci gazdoval a nadobýval, tým viacej sa v nej mizeria zmáhala, a jak hmotný tak i mravní stav jej k úpadku sa klonil.

Nie div! Veď predstavení obce urobili z krčmy Šalamúnovej kostol, i obecný, radný i súdny dom. Ano, pán richtár, vicerichtár a prísazní chodili viac do krčmy, jako do kostola, ba i po čas služieb Božích meškali v nej a neraz sa stalo, že v nej sa radili, súdili. Kto na richtára, vicerichtára a predstavených obce Malinovho účinkovati chcel, ten sa ani nikdy nedovoľáva iného, lež Šalamúnovho vlivu. Jestli tito nečo previesť chceli u richtára, to sa jim neomylné podarilo. Lež i to stálo, že kto sa jich vlivu dovoľával, ten musel otvoriť štedré ruky, lahko mu to neprišlo. Ináče ale zase beda každému, kto sa so Šalamúnom rátať išiel. Dialo sa to voždy v prítomnosti úradu. Rátať sa majúci bol veľmi vyznačený, veru až sa dobre cítil! V bočnej chyžke krčmy sedel si s úradskými a štrnkali s nimi. Minuly hodiny dve, tri; darmo čakal na Šalamúna, ten ešte vždy netačil, ešte mal vždy zamestnanie a zaneprázdnenie rozličné v krčme, vo dvore, v pivnici atď. Obef židova, vulgo na poratúnok prišlý za ten čas si len popíjal s páni úradskými, až sa opil. I prišiel Šalamún. Najprv sa rováše zrezaly, potom vyrukoval Šalamún so svojim lajstrom, až sa milému chlapíkovi v očiach zaiskrilo a vzdor opilosti jeho sklenička mu temer z ruky vypadla.

I dnes zdravkajú si kmotrovci u Šalamúna. I dnes má tento pred sebou obef svoju. I dnes sa už zrezaly rováše a vytiahol lajster, a milá obef, Juro Hybký, sedí zamyslený, vlastne kníše sa na stoličke.

„Preca je to len moc toho, Šólemko. Veď jak to takto pôjde, za pár rokov je po mojom gazdovstve.“

„Nevídali!“ zvolal žid, „že vraj moc! Prosim pána richtára i všetkých pánov pri-

sediach, či Jurko nás nerobil dvoje krštenie, dva kary, či nestaväl stodolu? A potom iné každodenné potreby! Nuž čože by to bolo moc, za tri roky štyristo zlatých v takom gazdovstve!“

„Veď sa toho veru len moc minie, to je pravda,“ odvetil zase Hybký, „ale vera Bože by ste vy to Šólemko tolko nemali borgovať; lahko sa to berie, ale jako zaplatiť?“

„Do toho nás nič, Jurko môj,“ prehovoril múdry pán richtár, „to si mal vtedy rozvážiť, keď si borgoval, teraz je to už pripozde. My sme svedkovia toho, že pán árendátor ti nič nepripísal.“

„To veru nie, to nie. Náš pán Šalamún je svedomitý človek. Nech ho Pán Boh živí!“ slovíli prísediaci a štrnkali si.

Ale Jurko Hybký nerozveselil sa.

„A či pýtam priam peniaze od vás, Juríčko? Nepýtam. Berte na novo kolko chcete. Dám vám celú moju krčmu. Vy ste poriadny človek. Platíť mi budete, keď budete mŕč. Veď ja čakám každému. Či ja chcem dakomu byť nepríležitým?“

A takto dohovárali Jurkovi i páni predstavení. Na to prišiel pán notár Perohryz a napísal písemko toho obsahu: že je Juro Hybký dľa porátania sa s pánom Šalamúnom tomuto štyristo zlatých dlžen, ktoré sa mu za štyri roky po stovke vyplatíť zaväzuje. Interes na štyri roky, rátajúc 50 kr. týždenne, vynesie od tohto kapitálu vyše stovky. Na tento interes osobytne písmo sa vystavilo takým spôsobom, že Jurkovi Hybkému Šalamún hotových sto a niekoľko zlatých požičal, ktoré mu tenže po štyroch rokoch úplne pri navrátiť bude povinným.

Oboje písem podpísalo sa. Jurko položil svoje krížiky, slavné obecné predstavenstvo podpísalo sa jako testimonium legale a Šalamún honorujúc pána notára Perohryza dvadsať zlatými, schoval písemká v komore do železnej truhly a navrátiac sa znovu traktoval úrad i Jurka Hybkého. Pilo sa a štrnkalo, Šalamún bol štedrý a dobrej vôle a pani árendátorka Rebeka doniesla ešte i tučnú pečenú hus na stôl, až tak celá izba voňala a núkala úrad, núkala Jurka Hybkého, prosiac, aby sa mu z tej chutnej husičky páčilo,

že je veru taká dobrá, že si môže prsty od nej obližať a že mu za to stojí, že ho jeho starká s takou chutnou húskou nikdy nepočastuje. Snaď mala svätú pravdu, bo veď tie lepšie a tučnejšie husy z celej obce sa u nej stavily.

Na druhý deň prebudil sa Juro Hybky s ťažkou hlavou doma. Vo sne ležalo mu to sťa dajaký kameň na srdci a bdiac počal rozmyšľať o tom včerajšom ratúnku. Badal, že je zle s ním. Dumal, že radšej predá pár volov a priam vyplatí žida a nebude viac nikdy brať na bôrg. Potom sa mu zase len tých volkov škoda videlo predáť. Veď za štyri roky len nejak vyplatí, čo by nie?

Tieto myšlienky búrily mu deň i noc v hlave a preca sa k ničomu odhodlať nevedel.

Trepoce sa mucha v osídle pavúkovom, trepoce, ale sa z neho vysvobodíť nijak nevie. Darmo sa trepoce, už je chytená. Darmo Jurko dumáš, rozmyšľaš, už si chytený. Kto že ti pomôže, keď si sám nemôžeš?

* * *

I obec podtatranská Javorníky bola na polutovanie! Poverčivý a opilý mlynár Kubala s Icíkom a Rifkou i s paňou učiteľkou Antoniou, rodzenou Szikszay, vo spolku s tými najoznačenejšími korhelmi v obci, tvorili mohutnú ligu, až sa jim i podarilo dosavadny šlachetný a pánu učiteľovi Pavlovi Javorníckému oddaný obecný úrad zhodiť a nový z najneporiadnejších ľudí pozostávajúci so-staviť a previesť. Potom to už išlo, jako sa hovorí všetko dolu kopcom. Škola Javorníckú s chrámom. áno celú predošlú obec nebol by si ani poznal viacej, všetko to bolo zanedbané; len krčma Icikova bola pilne navštevovaná. A jak by i nie, keď sa opilý mlynár Kubala stal richtárom a mal úrad celý zo samých nevylejov záležajúci. Neraz stalo sa, že slavný úrad opilý sta ten čap pravdu a spravdливость prisudzoval.

Na deň Vstúpenia a Svätej Trojice bol pán richtár Kubala už za včas rána opilý. Boženíci boli už dňom vopred sohnali chlapov, ktorí mali ísť poklady kopat. Na rozkaz richtára shromaždili sa i oni za včasu do mlyna. Tam jich mlynár a richtár čarodej-

ným formulkám naučil, ktoré majú pri kopaní predriekať. Učil jich tomu z jednej tajomnej knihy, „Sibilla“ rečenej, a dával jednomu každému čarovný prút „svätej vigílie,“ ktorým by najdený poklad mal pošibať, aby zase nezmizol. Keď sa mužstvo všetkému naučilo, po dobrom raňajkovaní tiahlo do poľa a do hôr. A mlynár na voze za nimi. Výpravám takýmto často i pani učiteľka Antonia s pani richtárkou a árendátorkou Rifkou sa pripojily. Ubohý Javornícký musel sa na všetko to dívať a pri tom mlčať. Nuž ale mal zadosťučinenie. Kopali, kopali, pokladov nenašli.

Nevýslovne veľký bol žiaľ a bôľ šlachetného starčoka, horlivého učiteľa Pavla Javorníckého, ktorý nad úpadkom obce svojej a nad zničeným dielom celého svojho života cítiť musel. Diabol mu všetko zlostné porúcal, čo on stavať započal. Jeho ideale staly sa mu pekným, len ním samým snívaným snom nikdy sa neuskutočnivším; jeho práca prichodila mu jako dým a jeho celý boj života jakoby bojovanie vetor rozrážajúce bez cieľa, bez výsledku. Teda to by bol los všetkého dobrého a pekného na svete? V každom stave skôr dôjde človek cieľa, lež v stave duchovnom a učiteľskom. Pravotár umelý tak mnoho slávy a uznalosti svetskej zať môže, jestli je len trochu spôsobilý, má široké pole k oslave otvorené. Lekár výtečný to isté docielil, tak i každého stavu muž, nezpomínajúc pri tom ešte i hmotné výhody. Učiteľ ubohý môže sa pretrhnúť v práci, nik mu ju neuzná, môže celý život ustávať, preca je len žobrákom, môže tisícraz krásne ideí do života chceť uzádzať, tisícraz mu jich uskutočnenie zlostný svet prekazí, a on žil celý život na darmo, trpel celý život na darmo, bojoval celý svoj život na darmo. Nenie to do zúfania?

Takými smutnými myšlienkami zanášala sa zronená duša ťažko v živote probovaného učiteľa Pavla Javorníckého, keď k doplneniu miery trpkého kalicha jeho ešte prišla Antonia manželka jeho s ním sa vadíť, a ho jako obyčajne pokušovať.

„Zase tak zamyslený, pane manželu? Veď len rozmyšľaj, rozmyšľaj, z čoho vyžijeme. Pán richtár mi dnes hovoril, že sa

občania u neho osvedčili, že si už pristary, prislabý, žeby si mohol miesto svoje mladšiemu postúpiť. Pán richtár má jakéhosi vnuka v niredházskeho semenisku, ten žeby bol jako stvorený pre našu obec. A že jestli to ináče nepôjde, teda aspoň aby bol ku boku tvojmu dočasne jako pomocný učiteľ postavený do tvojeho úplného oslabenia, alebo smrti, pravda že na tvoje vlastné útraty. Rozmýšľaj len, rozmýšľaj, milý manželu, jako vyžijeme?“

„Žena, nehnevaj ma a nezhorčuj ešte vyše môj dosť trpký život. Richtár nech sa stará o svojich boženíkov, tých nech si zhadzuje a volí; ja mám svoju vlastnú cirkevnú vrchnosť, o mňa i do mňa sa tá stará bude.“

„No veru ti náš farár slabú pomoc podá, prelúbezný manželu, trebars si jakým jeho miláčkom; vieš, že sa v tejto obci to stáva, čo richtár s lepšími občanmi a majetnejšími gazdami chce?“

„Dost zle, že je obec naša také stádo, čo pastiera svojho hlas uslyšať nechce. Beda ovciam, ktoré dobrého pastiera svojho neznajú a ho nenasledujú. Tie padnú za korisť vlkom.“

„Ach, ach, ach! Mój že ti premilý! Pán farár je tiež už starý a pán kaplán nemá vlivu a ty si ho sám pokazil. Ale jestli že ovečky i sami na svojich nohách stáť a sami bez pastiera chodiť môžu, čo rieknesh na to? Vtedy nepotrebujú vás, nepôjdu za vami, ale vy musíte ísť za nimi.“

„Daj mi pokoj, satan, odstúp odo mňa. Slepý slepého môže viesť, trebars oba do jamy upadnú; ale vidomý za slepým nikdy nepolezie. Jestli ale stádo cirkevnej obce tejto nás nasledovať nechcelo, vidíme, kam zašlo, trhá a dlávi ho vlk, morduje na duši i na tele, duchovne i hmotne.“

„Ach, ale ozaj, môj milý mužičku, a ktože by tak asi bol tým vlkom v obci tejto?“

„Kto iný lež Ieik žid i s jeho Rebekou. Nevidíš, že je už celá obec v jeho rukách? Dnes zajtrá vynde pri ňom celá na žobrotu.“

„Len by si ty mužičku premilený o to starosť nemal, čo sa fa netýka a to nehasil, čo fa nepáli! Čo tebe po občanoch, ktorí u Ieika pijú? Veď jim za darmo trúnok me-

rat nebude. Kto si naborguje, nech platí; ty neborguješ, nebude ta hlavička boľef.“

„Ty to nerozumieš, bláhová žena! Je to nielen hmotný, ale i mravný úpadok. Ieik je ukrutný vlk a naši občania sú zlé, prevrátené stádo, nasledujúce nájomníkov, ktorí ho ešte dodávajú do pažeráka vlkov.“

„Pán richtár Kubala sa o to postará; hovoril, aby každý len tolko smel u žida borgovať, kolko vládze. Na to že je on tu, aby sa občanom krivda nestala.“

„To sme zkusili, polutuj sa Bože! Od toho času, jako je ten nový pán richtár, ten tvoj premilený kmotrik, čo tvojmu mužovi o chlieb hrá, v úrade, všetky veci tak oči-vidome k dobrému sa tu zmenily. Či nie?“

„Ty nepoznáš môjho kmotra. Každý človek má svoju chybu, darmo je. I on ju má, tú totiž, že nevyleje. On sa ale v mojej prítomnosti zabožil, že jakonáhle sa mu podarí poklad dostať, chudobu napomôže.“

„Teraz je rad na mne sa smiať. Keď poklad nájde? Môžeme čakať. To jako-čoby slovil, keď na deravom moste najdem groš, alebo keď nezjiem, dám tebe. V našej obci našiel príčinením pána richtára a jeho náhončích Ieik poklad, a ten ho vie i vykoristiť. Čarovným prútom mu je pri tom pálenka.“

„Ludia pili i piť budú, kým na tom svete žiť budú. Mój nebohý muž tiež nevyliat, a bol, Pán Bôh mu daj slávu večnú, tisícraz lepším lež ti, čo nepijú.“ A tu začala Antonia plakať, nariekať. „Vedela by som poradiť každej biednej vdove, aby sa po druhý-raz nikdy nevydávala, ach, len prvá láska býva najlepšia. Škoda môjho Jozefa, to bol mužik jako z cukru! Moje slovo mu bolo sväté, moja vôľa rozkaz: môj dobrý, môj nezapomenutelný Jozefko!“

A tu sa zase pustila do usedavého plaču.

Kto opíše tie búrlivé pocity, čo sa dušou ubohého Javornického sťa búrlivé oblaky na oblohe nebeskej prehánaly? On mal dosť utrpenia nad tým, že práca a snahy celého života jeho zmarenými zostaly, neuchránil ho milostivý Bôh v tom súžení, keď dom blaha svojho na hrbu zvalený, keď sa o svoje milé dieťa pripravený byť videl, neochránil ho milostivý Bôh ani pred Jóbou zlou

ženou po jóbovských nehodách. Táto Xantippa, ktorá ho o celý pokoj, o celé šťastie a blaho života i domácnosti pripravila, ešte jemu robí výčitky, tá si svojho predošlého manžela chváli na úkor terajšiemu. Čože on utrápený manžel druhej ženy mal riecť o svojej prvej manželke, o tom anjelovi, o tej drahej, večne nezapomenuteľnej duši, ktorá by sa storáz bola musela už v hrobe nad tým obrátiť, keby to znala bola, jaká zlostnica jej miesto nastúpila, jako sa jej milé dieťa, Marta, musela z domu rodičovského do šíreho sveta uberať. Veď sa na ňom to Spasiteľove vypovedanie až na vlas vyplnilo, že „nepriatelja človeka domáci jeho.“ Manželka jeho nadržovala zjavne jeho najväčším nepriateľom, ona sama borievala nekalou rukou všetko to, čo on tak práce a trápne staväl. Bolo mu do zúfania a preca si zúfať nesmel. Ešte ho pýtalo čosi k životu, milá Marta jeho. Ešte mu podávalo niečo nádeju k obratu lepšiemu, tá výpoveď Petra Jablonského, budúceho zaťa jeho v Malinove vyrečená: „Naša budúcnosť musí zahaňbiť minulosť, musí nám dať zadostučinenie a musí pokarhať zlomyseľníkov našich. Áno, verme, že všetky naše žiale blažená radosť zamení.“ Tým sa tešil.

Manželka Javornického oplakávala svojho predošlého manžela a on sa zase do mysliek trudných, jako obyčajne zahrúžený práve zpomienkou na svoje milované detičky tešil, keď silné klopanie na dverach zavznelo.

Sotva stačil Javornický svoje „voľno“ vypovedať a sotva stačila pani manželka jeho Antonia slzy z očí svojich chytrou rukou poutierať, už sa objavily tri známe postavy vo dverách.

Jakoby sa z čista jasna bolo zablysko a jakoby blesk ten ukretie hromu bolo sprevádžalo, tak sa zatriasli manželia. Zatriasli sa oba, no každý iným pocitom: Javornický radosťou, Antonia zlostou.

„Deti moje!“ rozkričal sa stary mládeneckou silou a ohebnosťou skočiac na rovné nohy a rozprestrúc náručie svoje oproti nim.

„Otče mój!“

„Drahý otče!“

„Priateľ mój!“

Tak ozvaly sa dva mužské a jedon ženský hlas odrazu.

Javornický, len pred niekoľko okamžienkami ešte ten zúfalý Javornický, bol tým najblaženejším človekom v tomto okamihu, veď držal v náručí deti svoje: Martu i Petra, a tisol pravicu priateľovi svojmu milému, otcovi Jablonskému. Na pekelné zúfania plné okamihy tak nebeskej slasti plné okamženie — či to nie div Boží?

Všetci boli na najvyšš sretnutím sa neočakávaným prekvapení. Boli radosťou jakoby opojení; no vytriezveli na posmešný hlas od nich sa odvrátivšej domovej panej.

„Jestli sa nemylim, to je tá naša ubehlica? Celá dáma, vera Bože celá dáma. Nie div, Pešť je Pešť. A potom veď slečna dcéra utiekla z otcovského domu samotná jako prst a teraz si vedie už galána.“

Bolo to čudné privítanie. No ono z úst macochy žiadneho z našich troch známych neprekvapilo. Marta neočakávala nič iného od zlostnej macochy mimo úšklabkov a surového napádania — i čoby ju bolo malo prekvapiť, keď sa jej za podiel dostalo? Jablonský a syn mali ešte síce len po prvýraz to šťastie osobne poznať macochu Martinu, a ponevác si ju ináč nepredstavovali, lež tak jako sa jim ukázala, nedivili sa ani tomu neobyčajnému dojmu, ktorý na nich priam pri prvom sretnutí a potkaní sa urobila.

„Nemal bych ti to tak lahko odpustiť, zlostná žena, že moje tebou už dosť utrápené dieťa tak hanobne vítaš; ale nedbám, ukáž sa len i cudzím očiam takou, jakou si a jakou si vždy bola bez srdca ženou a opravdovou macochou. Tu ti predstavujem sverenca mojej Marty lekára peštianského, pána Petra Jablonského, a v tomto ctihodnom mužovi vidíš otca jeho.“

Otec i syn Jablonský poklonili sa, Antonia si celé pery dohrýzla od zlosti. Zľahka sa ukloniač svojim obyčajným uštepačným tónom slovila:

„Nuž jakože prišiel k tej neveste? Tie cesty jeho by som veru rada znať.“

„Poriadnym spôsobom a statočnou, spravodlivou cestou,“ riekol Peter s dôrazom prisne pohliadnuc na uštepačnú macochu,

takže hovoriť chtiacej slovo v ústach trčať zostalo.

„Hm, hm . . .“ počala ona zaprleňá zlošťou preca po chvíli, „veď už len keby sa to nebolo v Pešti stalo.“

„Pani moja!“ prejal otec Jablonský vážne reč, „naše deti sa nezasnúbili v Pešti, ale v susednej obci Malinovom, a to síce poriadnym spôsobom pod očima a v prítomnosti blažených otcov svojich. Vyprosíme si urážky!“

„Haňbi sa, žena, takú reč viesť oproti nevinným deťom našim,“ rozhorlil sa Javornický. „Pozri si Martu moju drahú,“ a tu ju bozkal otec uradostený na čelo, „či nevyzerá jako sama tá najnevinnejšia nevinnosť? Pozri si môjho budúceho zafa, či si videla kedy šlachetnejšiu mládeneckú postavu? O, mnoho som trpel, mnoho pre tvoju zlosť podstúpil, ale verím v Boha, že mi vydarené a vrelo milované dietky moje všetko moje utrpenia v ráj premenia. Ano v ráj, počuješ, v ktorom ráji nebude viac hada.“

„Len si daj pozor, aby ti tvoja roztomilá dcérečka zase z toho rája neutiekla.“

„Keď sa mi taká navráti do môjho domu, jako teraz a v takom sprievode a pod takou ochranou, nič nedbám; nemysli si, žena, že je každá deva tvoja Tonika!“

Antonii nebolo viac načím. Počala sa v pravom slova smysle vztekať.

„Nech si s mojou dcérou nik nečistú hubu nevymýva, i tej bola len Marta na príčine.“

„Ktorú Martu,“ skočil jej do reči Peter, „Tonika v Pešti jako sestru milovať sa naučila.“

„Jako to?“ zadivil sa s hrôzou otec Javornický. „Jako prišla Marta k Tóne? Čo mali spoločného?“

„O tom by bolo dlho treba rozkladať, otče milý. Dost na tom, že matkou svojou zavrhnutá a v Pešti v najväčšej biede sa potulujúca Tonika bola Martou zachránená.“

„Tvoj prst, Bože!“ vyvolal Javornický a smelým, hrdo vztýčeným čelom predstúpil pred zloštnú ženu svoju. „Počuješ tygrica?“

„Eh, povedala, povedala!“ zakričala Antonia a utekala najašená do mlyna.

A do Javornickej školy navrátil sa za niekoľko dní zase ten starý dobrý čas, dobrý duch, pokoj a blahobyť. Starý Javornický znovu ožil, bol radosťou bez seba, keď sa dozvedel o zámeroch svojho budúceho zafa. Tento sa preto do domova navrátil, aby jako samostatný a rázny muž reputáciu svojho otca, s ktorým tak hanobne zachádzano bolo, navrátil. Nie ináč zamýšľal i svoje rodisko navštíviť, možno-li napraviť, zošlachtiť. Pri tom nemožno zatajiť, že všetkých troch tiahala neodolatelná túžba pod Tatry, do toho utešeného, no, zavedeným ľudom obývaného kraja. Konečne trpký lós Javornického tiež nedal Petrovi pokoja. Bôh je dobrý, kto vie, či sa mu nepodarí ulaviť ho a napraviť mnohé, čo bolo zlosťou ľudskou pokazeno?

Peter Jablonský osadil sa na nejistý čas v stoličnom mestečku rodiska svojho. Kúpil si spolu s otcom svojim priam úhľadný domok so zahradou a niečo k nemu prináležajúcim polom a začal svoju lekársku prax tam provozovať.

Jako blesk rozšírila sa o tom povest po celej stolici, a neminulo niekoľko mesiacov, bol Peter Jablonský najhľadanejším lekárom okolia, lebo ten chýr, ktorý ho z Pešte sem predišiel, ani najmenej nezveličoval, ten chýr bol maličkým v oči velikej osvedčenej spoločnosti jeho. Niekoľko podarených operácií previedol a už ho všetky panské domy vychytily, áno i sám veľžupan ťakoval mu zachránenie života svojich dvoch synov.

A tento za krátky čas tak vychýrený lekár, ktorému otvorené stály dvere každého panského domu a otvorená náruč každej panskej rodiny, zasnúbil sa verejne s chudobnou učiteľskou dcérou v Javorníkoch. My vieme, že to bolo len ztvrdenie zasnúbenia sa prvého, verejný výraz pred svetom toho zasnúbenia, ktorému sme my boli prítomní v Malinovom.

Kto opíše tie radostné, tie blažené pocity, čo v srdci starkého, dobrého Javornického ožily, keď svoj poklad, svoju dcéru zase dostal zpät do domu svojho? Mrákavy na oblohe života jeho tak dlho visiace sa rozptýlily a slniečko blaha utešene svietilo si na nej. Príbytok školský ožil a znion umlčaný zase sa rozihral. Keď spôsobné a bystré prsty Martine

po ňom si behaly, ó jak ožil tichý a tak pustý pred tým príbytok ten, ó jakú potechu lial do srdca otcovho ten srdečne nábožný spev dcerin: „Nesmúť sa príliš nad trpkosťou losu toho, v ktorom steneš!“ A „Kto nevie sám seba zaprieť, ten zlé ešte horším činí: preto nech sa čo chce deje, Bôh zdarí moje nádeje!“ A s obživnutím domu obživla spolu zase i celá obec. Pri všetkej násilnej pokazenosti obce preca ešte bolo a to, chvála Bohu, mnoho srdce v nej, ktoré sa návratu tak všeobecne milovanej Marty potešily. Počaly sa zase pomaly vókol školy hromadiť, počaly ľubým zvukom hudby Martinej načúvať a tie jakoby nový život a nového ducha boľy i do mládeže i do starších vlievaly. A keď sa občania presvedčili, že tú peknú a spôsobilnú, od macochy z domu vyhnatú Martu ten chýrečný lekár, ktorý už i v jich obci mnohých vylicil, ten dobrý mladý pán z mesta si zasnubuje, ba keď sa i to zasnúbenie v škole skutočne previedlo a už sa i o samej svatbe hovoriť počalo, otváraly sa občanom oči a oni tak, jako sa odvracali od školy a učiteľa, počaly sa zase navracat k nej a k nemu. Dobrí ľudia sa tešia a srdečne radujú šťastiu dobrých ľudí; zlí sa nad nim horšia a nepokoja. Tešili sa dobrí nad šťastím Martiným; no Antonia preniesť ho nemohla. Ona za čas po príchode Martinom bývala vo mlyne, potom ale zmizla z obce bez všetkej stopy.

A svatba mladého lekára, Petra Jablonského, s Martou Javornických nedala dlho na seba čakať. Odbavovala sa v Javorníkoch, kde mladý pár starký farár z rodiska Petrovho, Malinovho, ktorý ho bol i krstil, sobášil; družboval učiteľ Malinovský, dôverný priateľ lekárov, a Marta mala družic celý

krdel, všetko to občianske devy v peknom svojom národnom kroji. Hostí bolo mnoho a medzi nimi i veľkí páni zo stolice. Ale najväčšie obdivovanie vzbudil pán starejší. Tento bol veľmi vznešený pán hen z Pešti, ktorý ani nehovoril slovensky, a že to vraj bol učbár lekára, mladého zafa. Vznesený, múdry vyzeral ten pán na prvý pohľad. Pekný bol ten svatobný pár, utešený ten celý sprievod, pekné tie pannenské družice; no, mne sa najlepšie zdaly ti dvaja blažení otcovia, ktorí boli v skutku oba blažení. Bola to slavnosť veľiká, vznešená, srdečná. Občania Javornickí vzdor svojmu drzému richtárovi, ktorý sa v ten deň kamsi vytratil z obce poklady hľadať, oslavili deň ten čestne. Strelba z mažiarov hrmela už od samého rána a pod obradom sobáša práve tak, jako i pod obedom hrmieť neprestávala. Darma sa Rifka s mlynárkou vztekaly: že vari nejakého fõišpána vítajú, strelba hrmela. Z rodiska Petrovho, Malinovho, bolo mnoho občanov prítomno a tí všetci i s Javorničanmi boli v obecnom dome hostení. Všetci sa tešili, že vidia starého Jablonského zdravého a volali ho zase za richtára do lona svojho. Sám ten pán služný, čo ho bol vtedy vyšetřoval a z úradu zložil, tislul mu pravicu a prosil ho o to. Jako sa to mohlo stáť, odkiaľ tá veľká zmena, pýtate sa? Priam si rozpovieme.

Svatba sa zkončila a blažený párik vzdialil sa do mesta, svatobný otec Javornický ale, pokiaľ otec Jablonský šiel do Malinovho návštevou, ponáhlal zo svatby na pohrab svojej Antonie, ktorá práve v deň svatby, ba snad i v tú hodinu sobáša Martinho v obci predošlého svojho prebývania mrtvicou ranená dokonala.

(Pokračovanie nasleduje.)

Spevy hodín.

Šumejú éasy rychlostou veternou,
 Minutou sú jim rokov milliony,
 Dejiny ľudstva bodkou malichernou,
 Snom okamihu — stvorenstva Aeony,
 Svetov hynutie — len odsekov znaky —
 Tiky, taky — tiky taky.

Lež jedon atóm celého stvorenstva
 Z Oka Božieho na zemekulu padlý
 Siahá po palme smelo veličenstva,
 Bo v ňom sa vesmír veškery zrkadlí:
 To človečenstva duch je jasnozraký —
 Tiky, taky — tiky taky.

Ten i mňa stvoril ku službe do času
 A ja poslušne merám dni i noci.
 Volám . . . lež kto si všíma môjho hlasu?
 Komu niet rady, tomu niet pomoci!
 Už dujú víchre, chumelia sa mraky —
 Tiky, taky — tiky taky.

Brat brata stíha za hrudku, potoky
 Vylieva krve, závidí a hreší;
 Zdá sa, že svet ten nie mu dosť široký;
 Čo nemá, chcel by, — čo má, ho neteší.
 Udrem pokonnô: už niet po ňom šlaky —
 Tiky, taky — tiky taky.

Vajanský.

Z Turčianskych Teplíc do Trenčianska.

Cestopisné náčrtky od *Laskomerského*.

(Pokračovanie.)

Za Žilinou šíri sa obzor. Na sever hore proti Sliezsku ťahá sa tesná dolina Kysucká, na východ dolina Varínsko-Belanská proti Orave, na západ dolina Rajecká, ňouž sa bystrá štebotavá Rajčanka šmotle. Prosto nosa vrchy Minčov a Malagura zastavujú výzor, a týmito valnými oponami kliesni si cestu Váh, kde potom naplašený a prácou borenia rozbabraný žilinským údolím rasoniruje. Na všetky strany, kade sa vezieš, vidíš nim povytierané doliny a hromady vytisnutých skál, štrku a piesku tu nim naválaných. Veľká sila a veky toho vela nakopily.

Za Žilinou prešli sme solný úrad, rozsiahle staviská aerárneho panstva.

Vezúc sa chvíľu po náplave pritiahli sme až ku samému Váhu. Tam videl som dvoch na oko pastierov, ktorí hákom vo vode škralbali. Čo ti tam, reku, hladajú? Či sa dáky Mojšan utopil? V tom vytiahne jedon z nich za hákom na brehu pripevnený povrázok a konča toho trepala sa na udici lapená, asi dve stopy dlhá ryba. Keby som sa nebol bál, že mi, kým príjdem domov, hogú-om razíť bude, bol bych ju kúpil; takto ale naradovaný rybár strčil ju do cedila.

Cesta hradská pred vystavením pyšnej, súpernej železnice toľmá živá, zarastá teraz pomály trávou, len práve kolajami z obci do obci tvorí sa blato a pomerne prach. Vidno, že veru z vrchnostenskej priazne vypadla, lebo drvením a vysýpaním štrku sa jej veľká pozornosť nevenuje.

Mojš-Lúčka a za vodou Mojš sedia jako pračka po oboch brehoch Váhu. Mojš leží

v Transvaganii tak nízko na brehu Váhu, že to občanom i mimo vóli nohy si močiť veľmi lahko padnúť musí. Z M. Lúčky zvráti sa cesta na breh nad obcou zvýšený a tak potom príjde sa po nej do Strečna.

V Strečne príjemne nápadné mi bolo vidieť čistotne oblečených občanov, možno občiansku starešinu, na preddomí sedieť a noviny nahlas čítať. Poslúchačov nebolo málo. Že carihradský „Vakif“ nečítali, to sa domnievam. To, čo čítali a naslúchali, bolo na vlas podobné nášmu „Hlásnikovi.“ Srdečné na zdar tomu vlastencovi, čo osvetu svojho ľudu podporuje! Sláva mu!!

Tu v Strečnanskej romantickej úžine pokrmili sme kone a ja použil som ten čas i poobzeral som sa po interessantnom okolí. Tu je svet skalami zabitý. Keby sa Váh tadiaľto nebol prelízal, sotva by tadiaľto cesta z Turca do Trenčína bola viedla. Vydriapal som sa nad cestou na bralo oproti hradu, strmo nad Váhom sa vypínajúce, i oprel som oči o mohutné hradisko.

Opretá o operadlá hradskej stála podomnou, hladiac dolu do hlbokého Váhu, moja žena. K nej pridružil sa pltník. Jim hlboko pod nohami prikotvené stály plte. Každé slovo čul som zreteľne na moj vysoký prestol.

Pltník vyprával mojej žene podivnú historku, jaká sa pred troma dňami na profajšej železnici prihodila. Z Nezbudskej-Lúčky, tamto oproti Strečnu malej to dedinky, pracoval jedon nádenník na železnici. Triročný jeho chlapček vybral sa traťou za ním a núdený dlhou chvíľou zaspal medzi kolajami. Zjaví sa vlak, kárujúci zpoza kopca a vodič hneď

zbadajúc chlapca, pristaviť vlak nijak nemohol. Chlapec hrmotom vozňov prebudil sa síce, ale prelaknutý na šťastie ani údom nepohol; nuž a tak vraj najhroznejšie nebezpečenstvo bezškodne prebehlo ponad jeho hlavu. Takto vyprával pltník, i dušil sa a tak musela byť pravda.

Z môjho povýšeného miesta videl som i námorskú vojnu. Dvaja do špiku rozsršení pltníci ohrievali sa tam dolu na pltiach týkami, ta dolu na dolniaky k podpore révy určenými. Že ti z Lykavy a jej panstva pochodiai poddaní tvrdé lebky mali, bolo počuť až hore na moje stanovisko, lebo to rúče chrópalo. Bol to boj o jestvovanie dľa Darwinovho systému.

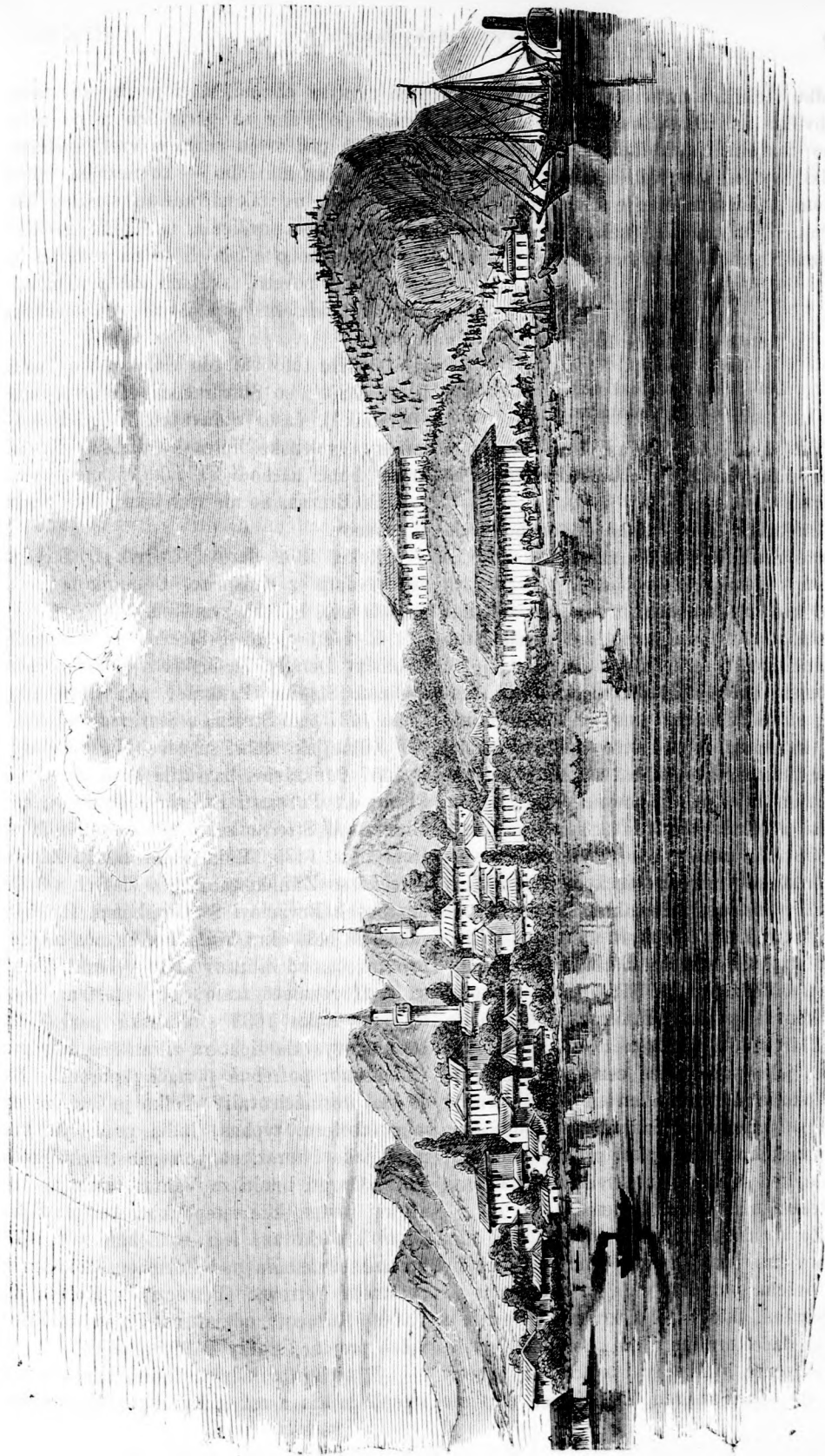
Predomnou stojí hrad, za nim vysočizné hory, podomnou tečie Váh, za Váhom na východ vypína sa kukajúci na mňa Starhrad, na sever tiahne sa Žilinská dolina s obcami Teplickou, Nedecom, Varínom, Nezbudskou a ňou hadí sa železničná trať. Veľmi dobre som sa cítil, i vyťahol som tobolku a skreslil som si hrad Strečno. Deň bol vedrý a tichý; ťahalo ma hore na hrad. Darmo som svoju polovicu vábil do hradu, darmo som ju ujisťoval, že tam bude pekná kapusta a krásne sa pasú teliatka: nie a nie! A tak prehodiač plachtu (koncovku čili plaid) cez plece, stúpil som hore. Šiel som poza zahrady dolinou hore, potom severným bokom zámočného kopca starou cestou stúpil som na chrbát kopca od západu a tak hrebeňom kráčal som zase na východ, t. j. k Váhu hore k samému hradu. Tu pred bránou hradu sišiel som sa s novosvetským kulturellným známym článkom, so zemiakmi, v úplnom kvete; áno, so zemiakmi, ktoré ani Dónč, ani Deršfý, ani Ponkrác a Vesselényi poznať česť nemali.

Nevkročil som hneď bránou do hradu, kde už od dávna signál trúbou dávaný z hradieb počuť nebolo, ale motal som sa severnou stranou pod baštami. Všakové jamy, priekopy, smetiská, mrvy, kultúrne čierne vrstvy zeme značily na bývalé rozličné budúanky a prípravy hradné. Tam sa mi zdala byť studňa, tam zase vyheň, kde nezmenný uhliarsky prach dakolko centimetrov výšky ležal. Vápno, skaly, zlomky tehál, prirodzené kameňné

stupky, suchá štipka zo skúpej prsti vyrastená suchotala mi pod nohama. Keď som došiel na roh krajnej bašty, nevedel som, či kochať sa na divokrásnom pohlade okolia, či na pyšnom starobou sklúčenom hrade. V takom momente človek dumaniu ponechaný býva vytržený. Tu hore ticho, len pustovky pískaľy, nad Polomou vysoko hore krútil sa malý obláčok, Váh temno šuštal, ťahajúce ďalej ticho, jakoby starého známeho, hrad Strečno, zo sna prebudíť nechcel. Hlasy ľudské zpopod brala ozývaly sa čisto a jasno. Nože si myslíte ten obraz a nečudujte sa, že pod nohami Strečna poesia kvitne. Krásna príroda tvorí krásne myšlienky. „Auf den Bergen wohnt die Freiheit,“ hovoril, tuším, Schiller.

Blízo mňa pri samej zemi predlabaná je diera do silnej zdi, do vniutra bašty vedúca. Pretiahol som sa dnu, ale tam inšieho výhľadu som nemal, jako medzi začadenými múrami prasto do neba vyzerať, bo okná boly mi privysoko. Ztade prešiel som do priestoru, ktorý, dľa klenby súdiac, mal byť káplonkou. Všade ticho, všade pusto, len duchovia dedov ovievali ma. A tak pochodil som rad radom tie rozličné staré a staršie staviská, už viac už menej porúchané. Z jednej miestnosti, asi v prosred hradu, je z dolnej čiastky vyvaleným oknom svobodný výhľad dolu do prepasti. V prosred miestnosti leží ssutina nakopená v podobe krovu. Na vrchu tej ssutiny proti oknu strmo sa kloniacej som zastal a hľadel do hrtána priepasti. Zpod okna dolu nie len že je zápoľa kolmá, ale je podrazená, tak že hradská cesta na brehu Váhu od vrchu krytá je výbehom brala; alebo druhými slovami: ktoby tým oknom šašfiroval, alebo šašfirovaný bol, nepadol by na cestu pod hradom, ale zaletel by poza ňu do Váhu. Výška hradu nad morom je 1545', nad cestou ale kolmo 228' (= 38°). A nad tým oknom hore vysoko na múre v povetrí medzi nebom, hoľou Polomou a Váhom pláva a či visí balkón. No, už tie dámy, čo ztade dolu na cestu, Váh, alebo na profajší Starhred flokúvaly, musely mať čuvy hrubé jako povrazy, silnejšie iste, lež ja, lebo jako som sa dolu tým „kuksinslochom“ nahol, počalo ma proti

77.
vy-
om
či
lia,
de.
aný
ky
sa
júc
rad
nd-
no.
sa,
sna
len
im,
ná
ve-
ho
mi
ná
do
oyt
en
dil
sie
nej
nej
ad
eží
nu
ej
od
le
nu
oo
al,
tu
u.
ou
m
n,
n.
u,
y,
l-
u
ti

Matěj v Dobruždi.

žalúdku štekliť, i musel som si zakryjúc oči na chvíľku na tú ssutinu lofnúť. Keď som sa po rozvalinách, koľko mi čas dopustil, natúlal, vyšiel som von a lahol som si na peknom príhodnom mieste a hútal o prešlosti Strečna. No, chudák, nekdý slavný hrad, prítomnosť jeho je telo bez duše.

Nad Strečnom sa zabrieždilo,

Zajasaly hory,

Vetrik pozdravuje lazy,

Nivy a úhory.

Na Strečne sa žiaľ usadil —

Tam ticho sviatočne.

Tak básni náš Dušan Sava Pepkin a báseň táto skvitla v chládku osiroteného Strečna.

On takže udáva v jeho útlých poesiach, že hrad Strečno stojí na žulovej skale. No poetom ovšem veľa svobodno, tým nezazlí nikto, keď zo tvarohovej hrudy žulu zplodia; skutočnosť ale poučuje nás, že Strečno stojí na vápenáku, a síce, jak sa nemýlim, je to neocomský dolomit. Z toho materialu je i staväny; sú ale v múre i kusy červeného žabičnka (kvarcitu), ktorý vyše hradu v strmej bralnej stene červenou farbou sa vyznačuje. Žula vystupuje nahor povyššie oproti holiam Polome a Minčovej (4314'), ktorá poslednia r. 1858 15. jan. v tehdašom zemetrasení jako sredisko v prírodovedeckom svete značný stupeň významnosti dosiahla. Kto že zná, čo sa tej starej dáme tenkrát v črevách snulo? Vidat i tu, že staroba nechráni pred šialenostou. Medzitým je Minčová nespokojná jako kedysi Petróci a Pankrác, jeho susedia. I r. 1348, 1600, 1853 tiež striasla seba a okolie, jako púdel, keď cez vodu preplával. Toto okolie je teda veľmi revolucionárne a patrí pod prísnu dohliadku. O krásnej žule strečňanského priesmyku prehovoríme pozdejšie, keď sa pri otvore strečňanského passu na strane južnej vozit budeme.

Zo strečňanskej archeologie poviem vám koľko viem, jako skromný turista; viac by vám ovšem povedat vedel o ňom pán A. Lombardini, ktorý toho krámu kopu má a z toho dačo myslím i do „Letopisu“ pošle.

Či tento hrad, i so Starhradom, staväny bol, aby Turiec pred Trenčínom, či tento

pred tamtým chránil, a či preto, aby tovar kupcov po Váhu sa plaviacich a po ceste jazdiacich pod svoju ochranu vzal, podržiac z neho koľko mu líbo — to neznám. Dost na tom, že na takom mieste staväny bol, kde bez jeho povolenia ani pták preleteť nemohol a koho chcel, či to na vode, či na ceste, či v povetrí, skalami zahlušíť mohol. Jeho zakladatelia pod istým sentimentální neboli.

Orliče toto hniezdo mal vo svojej moci už r. 1320, i so Starhradom, Miklós a Donč (Dominik?), často v dávnych listinách spomínaný zvolensko-liptovský župan. Krstné meno Donč nachodí sa jako prímeno ešte v okolí Brezna, no nie viac jako pánov hradu a županov.

Roku 1352 darúva Ludvik I. Strečno synovi Jana z Krásneho, Dominikovi (teda zase Donč), Hlávka zvanému.

R. 1421 obsiahol Strečno od Žigmonda Stanislav Deršfý. Za Jiskru vydobyl nočnou hodinou Strečno Pankrác, pán Starhradu. Roku 1437 páni Strečna a Starhradu napadúvali Žilinu jako dobrí susedia. Maria Szilágyi r. 1457 Pankrácovi navrátila hrad Strečno a Starhrad. Po smrti Ladislava Pankráca administroval Strečno kráľovský kastellán Juraj Horváth r. 1475. Roku 1526 založil Zápola Strečno so Žilinou za 10.000 zlatých a 3000 uhorských Burianovi Svetlovskému. R. 1548 zakázané bolo skrz kráľa Ferdinanda majiteľovi Strečna od Žilincov mýto vyberať. To by sa snad rozumet malo, aby mešťanov neozbýjal. Roku 1633 strečňanská pani Žofia Bosniak vyzvala richtára žilinského, aby pre zúriaci mor potrebné poriadky porobil. Ba či ozaj desinficovali? Tolko je isté, že na mor (choleru, typhus) ľudia pred tým tak mreli jako i teraz, no pomerne trochu preca viac. Oproti hradu za Váhom tamto na teplickej rovine, kde v teplickom kostole Žofia Bosniak pochovaná leží, rozliehalo sa r. 1678 koncom septembra pod Imrichom Tökölim a Štefanom Petrovec (Petróci) z Košeca do 10.000 Kurucov, odkiaľ na Rajec do Prievidze prejdúc, statky Pálffyho pálii.

V týchto chladných múraniciach tškly i teplé srdcia a cez švíky železného brnenia

vdierala sa do tvrdých nádier horúca láska. Čítali ste, čo sa dialo s Podmanickovcami na Bystrickom, čo s Katinkou Súňogovie na hrade Budatínskom? Tak hľa i na Strečne, práve na dejišti harcovania s posekánom, kyjom, mečom a kušou, vyrástol kvietok útlocitný, výraz laskavého srdca. V prvej polovici XVII. storočia bol pánom Strečna Fraňo Vešeláni, jeho manželkou pobožná Žofia Bosniak. Pán Vešeláni zanedbávajúci citlivú Žofiu, blúdil za bojovnými dobrodružstvami, a keď Murán obliehal, obliehal i peknú Mariu Sécovú, a jako jeho vojínovia búchali do múrov na strmých skalách staváňých a grófom Salmom dobytých, tak on buchol sa do Sécovej. Ona oproti vóli posádky ukázala cestu zaľúbenému Vešelánimu do Muránskeho hradu, do jej komôrky a do svojho srdca.

Keď chudera Žofia na Strečnanskom hrade listovne skrze svoju sestru o manželových skokoch poučená bola, smútila a plakala. Ale ani Minčova hoľa, ani Poloma jej neporozumely. Hlboko bodnutá, manželom zanedbaná, utiekala sa modlitbami ku Matke Božej, jako to ľudia vše robiť zvykli, keď sa v pomikove nachodia. Putovala bosá po hrnatých skalách špatne štrkovanej cesty nočnou hodinou so svetielkom v ruke pri strašnej búde do kaplnky nad prepasťou, nad Váhom stojacej, tam v slzách pred oltárom v modlitbe sa rozplynula a zosnula, obklúčená pekným snom o zvestovaní Panny Marie. Ráno na úsvite, keď sa precítila, hladala ju hradská čelaď. Jakonáhle domov prišla, navrátil sa i manžel, ale inakší kavalier. Od päty po káčku bol zase jej a len jej láske prinavrátený.

Na pamiatku divného toho prevratu chodievala Žofia každý rok na výročitý deň bosá do tej káplny, ktorej už ničo, a bola tuším Kurucmi rozbúraná. Zomrela Žofia 28. apríla

r. 1644, pohrobená súc v jej milej kaplici. Roku 1689 najdené bolo jej telo neporušené a prenesené do Tepličky za Váhom, kde i podnes mnohými navštevované býva. Taffatové jej šaty v istom občase obnovené bývajú, mumia tela ale nepremenená ostáva. S podobizňou nad jej pozostatkami visiacou nemá sa veľni dľa b. Mednianskeho zanášať. Čo sa týka zachovania mrtvole, toho zjavný príklad máme v Lipt. Sv. Jáne. Tam na pohrabišti okolo starobylého chrámu, na osamotenom kopci od viac století (300—400) mrtvole neporušené, a síce v hojnom počte, ležia. Sú soschlé i háby, mimo zbládelej barvy, sú zachované. A ten kopec vo Sv. Jáne je necom. dolomit, z ktorého uhličnaté plyny, malým zverom jedovité, našim prof. Klemensom kedysi ku hotoveniu kremsovej bielej barvy potrebené, vypárajú. Dá sa myslieť, že plynový ten výpar na zachovanie mrtvol účinkuje. A tak dalo by sa zatvárať, že i otazný vápennák strečnanský (neocomový dolomit) tie vlastnosti, čo Sv.-Jánsky, mať bude. Napozatým, keď i nie na krypty, ale na dobré pivnice odporúčame Strečanom ten kopec vápennistý, nad najvyšším bodom cesty jestvujúci.

Nuž hľa, kde sme z historie prišli do pivnice; tak lietajú ľudské myšlienky!

O lokeť opretý, na materinej duške pod hradbami tvrdu vystretý, kde sa dakedy panoši veľmožov o gombíky hrávali, som sa prehánal v časiach práva pásty, zazerajúc chvílou na žiarlivého soka — Starý Hrad, až ma preca prebudili pozostalí vojaci hradskí v čiernej a červenej uniforme; tí štípali ma tak neludsky, že som skočil musel. Boli to vo svojom práve uražené mravce. A bolo počuť hlas, ale nie z neba, lež z hĺbky, velenie mojej domovej žandarmerie k odchodu.

(Dokončenie nasleduje.)

Hrajnoha na Vepre.

Historicko-romantický obraz z predošlého storočia.

Podáva A. E. Timko.

(Dokončenie.)

V.

Asi naprosred cesty v horách od Brezna do Tisovca vedúcej usadily sa pred časom

vystahovalé rodiny z hornej Oravy a behom času polstoletia rozmnožily sa a vzriastly na mohutnú obec, ktorú Polhorou nazvaly. Pol-

hora leží pod samou Fabovou hoľou. Na počiatku predošlého storočia mala dedina i kostol a čo ku kostolnému riadu nevyhnutne patrí, mala i driechého, široko ďaleko známeho a chýrečného rektora — Štefana Organčoka.

Hovoríme, že chýrečný bol tento pán rektor polhorský a musíme teda i povedať, jakým činom sa preslávil a tak chýrneho mena obdržal.

Štefan Organčok bol učený muž. Vedel znamenite latinsky hovoriť a písať, lebo súc vyučený na kňazstvo, pre neznáme príčiny však len rektorom zostal, bol k tomu dobrý poeta. Jeho latinské a slovenské verše, piesne, selanky, ódy rovnaly sa básňam starorímskych klasikov. Bol k tomu tak veselého ducha človek, žeby so svojimi korenastými žarty a humory i toho umrelého ešte do smiechu a tancu doniesol. Bol hudec tak znamenitý, že čo do ruky pochytil, na tom zahral. Vedel znamenite nie len na huslách, piane, fagóte, fistule, barbore, gajdách, píšťale, pikule, ale i na tých všetkých nástrojoch hrať, ktoré staré sväté písmo zpomína. A ešte čosi, keď jedno z jedonásť jedno od druhého menších dietok chleba pýtalo a chudera mať nemala ho kde vziať, v ten čas zabáňal pán rektor hlad svojich detí hraním na „hrebene.“ Deti tancovať musely a na hlad zabudly. Sám volával sa „božím gajdošom!“

Práve obdaril Pán Bôh rektora polhorského s dvanástym nemlúvňatom, čomu sa on nemálo tešil.

„Jak to tak i na ďalej pôjde,“ pomyslel si pán Štefan Organčok, „budem jich mať za celý register!“

Jako medzi ľudom zvyk panuje, nezameškal ani pán rektor polhorský novorodzeniatku svojmu vystrojil také krštenie, jakomu vačok dovoloval. K výkonu tomu rodinnému sišlo sa do príbytku jeho niekoľko kmotričiek, kde neskôr, keď jim sladké a hriate trochu jazýčok porozväzovalo a ducha rozveselilo, veru živo byť počalo. Kmotričky daly sa do spevu, a to sa rozumie. pán kmotor jim kontroval. Dlho do noci hodovaly a spievaly rozgurážené kmotry. Ej, veď nebýva

každý týždeň taká hostina, prečo žeby si teda i nezaskočily?

Tu von je tma jako v rohu a na celej Polhore nesvieti sa už v žiadnom dome, iba u rektorov. V dlhej huni zaobalený pocestný stojí pod oknom príbytku rektorového a s úľubou díva sa na tanec rozveselených hostí v izbe.

Pocestný zaklope na okno a prosí o vpuštenie do niutra. S kahancom v ruke prijíma pocestného na prahu dverí Štefan Organčok:

„Ale človeče Boží!“ hovorí ku prichádziemu, „či nevidíte, že nás je plná chyža a ešte pýtate noclah? Či máte rozum, či ste si ho dakde u Pinkesa prepili?“

„Nie že, nehorlíte, pane rektor!“ ozval sa prichodzí noční hosť. Som neznámy v týchto krajoch a nevedel som, že tento dom príbytok Boží; ale preca by ste ma mohli len prenocovať, zaplatím dobre.“

To malo účink.

„Nuž, teda vstúpte, budete so mnou spať na sene v šope, a dačo zahryznúť sa tiež najde!“

Pocestný vstúpil do izby. Za malú chvíľu oboznámil sa s kmotrami a nezadlho už štrnkval a pripíjal si s nimi jako opravdivý kmotor pána rektorov.

„Pán rektorko!“ oslovil noční hosť rektora, „a či si nezaspievame takto jednu, keď sme sa potúžili?“

„Prečo nie, svobodno, na to je čas, jest, piť, veselíť sa, spievať. Nie sme na kare, ale na krštení. U mňa zvyklo bývať vždy veselé krštenie. Zaspievajte vy, či vám ja mám zanôtiť?“ hovoril pán rektor.

„Začnite vy, jako domáci gazda! Ja za vami!“

Pán rektor, Štefan Organčok, na to vzal z klina husle, naladil jich, natrel sláčik kolofoniou, štrnknuť, pretiahol slákom po strunách, natiahol kolčeky a zpusťil:

Keď Oravec zomrel, chcel hneď ísť do neba,
Nabral si on sebou ovseného chleba.
Že peňazi nemal, ani jednej babky,
Nabral si on k tomu chlebu ešte švábky.
A keď k nebu prišiel, na bránu šturmoval,
Hnedky svätý Peter o tom pomerkoval:
Kto to tak šturmuje, až sa vráta trasú,
Kde sa on naučil takému moresu?

Otvor, Petre, bránu, uvidíš divnú vec,
Ktorú ti doniesel v cedile Oravec.
Tam na nebešťanov volá svätý Otec,
Aby išli pozrieť, že vidia divnú vec.
Ale nebešťania len v nebi ostali —,
Jakí sú Oravci, dobre o nich znali.
Nemáš lepšie, nemáš, jak v tej našej Poľšce,
Navarím si grniedžure¹⁾, prílejem si ešče!

Pri odspievaní poslednej sloky tejto piesne, ktorú sám pán rektor komponoval, začal hrájúc spolu na husle, tancovať a točiť sa do kola a okolo celého stola.

„No nikdy som takú pieseň nepočul, čo zujem,“ riekol hosť a kmotričky tliaskaly mu.

„Teraz je rad na vás, pán brat!“ riekol pohárik zdvihajúci rektor; „nuže ukážte, čo viete!“

Neznámy zhodil zo seba huňu.

Všetci prítomní videli pred sebou stát od hlavy do päty ozbrojeného chlapa. Zpoza opasku trčaly mu pistole a nože.

Chlap poskočil, udrel dlaňou na bradu a spieval:

Na Fabovej holi jasný ohník horí,
Ktože ho nakládol, šuhajčok v nevoľi:
Huj huj hujava, duj duj dujava!!

I zahvizdol na prste a udrel dlaniami na sáry.

Hrajnoha, Hrajnoha, nebojíš sa Boha,
Veru sa nebojí, kým pod nebom stojí!
Huj huj hujava, duj duj dujava!!

I zahvizdol znovu a vyskočil od zeme.

„No či viete, koho to tu máte?“ pýtal sa hôrni chlapec.

„Hrajnoha, hajtman hôrných chlapcov z Vepra!“ vykrikoval pán rektor a v tom okamžení vypadol mu pohárik z ruky.

Kmotry zkríkly a pchaly sa za pec.

„Nič sa nebojte, panie kmotry! Pán rektor!“ oslovil Hrajnoha hostiteľa svojho, dvíhajúc pohár, „môžete byť hrdý, že máte tak vzácneho hosťa na tomto krštení, jako som ja. To sa vám ver nesúvalo! Štrknite! No ale darmo tu nebudem piť a jesť,“ riekol po vyprázdnení pohára, „to by sa mi nesvedčilo!“

I siahol rukou za opasok a vytiahol za hršť dukátov.

¹⁾ Grniedžura = pomiesené zemiaky, kyslým mliekom obliate.

„To bude tomu maličkému do hlavničky,“ riekol zahodiac na seba huňu a kráčal ku dverom.

Pán rektor prišiel k sebe už len vtedy, keď jeho hosť vo dverách hovoril: „s Bohom!“

Hrajnoha zmizol v nočnej tme.

Keď mal náš blažený rektor radosť z dvánásteho člena svojho, mal podobne nemalú radosť z Hrajnohového daru, s ktorým sebe i defurencom svojim pomohol iste na nohy.

VI.

„Bums!“ jakoby rana z dela rozlahlo sa to za včas rána po grúňoch veporských.

„Pif, paf!“ začaly sa ozývať vždy hustejšie a hustejšie padajúce výstrely z pušiek na Vepre.

Čo to za shon, čo to za surma panuje v horách veporských, jakoby držala sa hlučná polovačka na medveďov? S puškami v rukách vídať sem i tam poskakovať a preháňať sa ozbrojencov, a zo zelených klobúkov jejich dá sa na prvý pohľad poznať, že sú to kráľovskí horári z Pohronia. Tu i tam vídať sedliach v širokých klobúkoch s cepami a kosami v pästiach. Od južnej strany Vepra v uzatvorenom šiku postupujú malé oddelenia vojska s nasadenými bodákmi. Hluk, krik a povolávanie poľovníkov zväčšuje sa, neprestáva ani za okamženie. Vyržiava sa skutočne hlučná, neobyčajná polovačka. Na koho, zpytaš sa, milý brachu? I odpoviem ti, že dnes vyhliadli si úrady následkom rozkazu palatinového ten deň, v ktorom mali prepadnúť Hrajnohu s hôrnimi chlapcami jeho na Vepre.

Ztade pochádza tá surma, hustinami mladých jedlín odrážaná, znejúca ďaleko po dolinách podveporských. Polodivý krik, jako keď amerikánski Indiáni v tábore prepádajú belochov s hory lomiacim ruchom, prepadlo vojsko a banderium pohronské Hrajnohu i spoločníkov jeho na Vepre. Prekutávajú každú húštinu, každý úkryt a jazkyňu, bojujú s hôrnimi chlapcami, dnes idú zlomiť moc Hrajnohovu a vyhľadiť ozbrojencov jeho do posledného hôrneho chlapca.

„Napred, chlapi, dobrá odmena vás neminie!“ kričal breznianský polesný, pán Buček, sám v čele družiny do húšťav podveporských sa ženúci. „Dnes musíme chytiť Hrajnohu živého alebo mrtvého!“

Ozbrojenci jeho nasledovali vodca svojho s nataženými kohútkami na samopaloch. Tu i tam z húšťavy padaly rany, dosiaľ však bez všetkeho výsledku a prelievania krvi. Bol to znak, že Hrajnoha privítal prenasledovateľov svojich tiež olovenými haluškami.

Padla nová rana z húšťavy.

„Himmel kruzinál!“ zkríkol mladý horár, Nemeec Herschel, „ja som zastrelený!“

Dobre mierená kulka opálila mu nohu.

Buček a niekoľkí ozbrojenci jeho boli v skoku u poraneného a lutujú mladíka, obväzovali mu ranu.

„Hrajnoha nežartuje!“ prehodil Buček; „no, zbojníku, draho zaplatíš nám za krev tohoto šuhajca!“

Uhliari naložili poraneného na šmyk a zniesli ho do doliny.

Pohon trval ďalej. Ešte s väčším ohňom a zápalom stúpali páni za stopou hôrných chlapcov a všade tam, kde ukázal sa len podozrelý predmet, rútilo sa rachotenie ostro nabitých pušiek.

Už slnko hodne vysoko na obzore postúpilo a surma na Vepre neprestávala; hrmelo to, blyskalo sa, rachotilo to hrozne na tom vysokom vrchu. Zdalo sa, že sťa Vesúv ohnometný zrútiť sa ide a srovnáť so zemou ten starý plešivý Vepor!

Na malej polianke pred jazkyňou, pri východňom svahu Vepra ležiacej, sošikovalo sa množstvo hôrných chlapcov do vedna. Medzi nimi stál švarný hôrni chlapec s pištoľou v ruke a dlhý samopaľ visel mu cez plece.

„Museli by tí tam dolu,“ začal hovoriť náčelník hôrných chlapcov, „najprv rohatého čerta zjiesť, jakby chceli Hrajnohu a kamarátov jeho polapať. Nepodarí sa jim to dnes! Kde je Kršo, kde je Doskoč; veď len pred polhodinkou som jich videl?“ pýtal sa súdruhov náčelník, ktorí neznali mu o zmizlých súdruhoch nič určitého povedať.

„I Tomaga a Fajtík chybia!“ riekli pojedni.

„No, čas je, kamaráti, aby sme na dačo mysleli,“ preriekol Hrajnoha ku svojim; „vidíte sami, že nezdolíme presile vojska, tuho za nami sa ženúceho. Horárov sa natolko nebojíme, jako ostrých bodákov sriadeného vojska. Detvania a Klenovčania s jich cepami už dávno ukázali Vepru päty, len vojsko udatne proti nám postupuje. Musíme myslieť na svoje zachránenie!“

„Nuž a vari sa máme pred nimi skrývať jako sysle?“ ohlásil sa Čertík, ohnivý to šuhaj.

„A ty čuš, ja tu rozkazujem!“ ohriakol ho vodca.

Vojsko blížilo sa ku nim očividome, a jestli túto dobu hôrni chlapi premeškajú, budú obklúčení a potom niet viac pomoci. To skoro zbadal Hrajnoha; preto razom rozmyslel sa a rozhodol.

„Za mnou, chlapi!“ riekol a pokročil ku jazkyňi.

Jedon za druhým zmizli všetci v temnej podzemnej diere; posledný vstúpil dnu sám Hrajnoha a po hôrných chlapcoch nezostala ani stopa. Vchod zatarasili zvnútra skalím.

Vepor skryl jich do seba; bol to verný strážca obyvateľov svojich.

Ku jazkyňi o malú dobu blížili sa ešte dvaja hôrni chlapi. Tomaga a Fajtík viedli kráľovského horára poviazaného medzi sebou. Nebolo poznať, kto je zajatý, lebo mal hlavu a ruky až po pás zaviazané vo vreci. Odhádzali skaly a i jich skryla jazkyňa do seba. Vchod zase zatarasili za sebou.

Tam dolu v dolinke odohrával sa pred dvoch hôrných chlapcov smutný dej. Sťa rozdrážení medvedí, keď jim lovec mláďatá pobantuje, obklopení vojakmi bránili sa, sekajúc svižko valaškami jako do mladých smrečkov; konečne podlahli presile. Už mierili niekoľkí, aby olovom srdnatý odpor jejich odplatili, keď dôstojník prísne na nich zvolal.

„Živých, živých musíme jich dostať, aby sme nimi pánu Karaňovi radosť spôsobili.“

Kršo a Doskoč podlahli. Vojaci sviazali jich spolu a títo dvaja hôrni chlapi boli jedinou korisťou výpravy podveporskej, s ktorou pred kráľovským komissárom Karaňom pochľúbiť sa mohlo vyslané vojsko a banderium.

Vojsko prekutalo i tie najskrytejšie diery Vepre, ale po Hrajnohovi nenašli ani stopy. Výprava navrátila sa na štvrtý deň nazpät do Haliče, dovedúc sebou dvoch hôrných chlapcov a oddala jich do moci prísneho sudcu Karaffu.

Živo bolo za niekoľko dní v hlbkej jazykyni na Vepre, ktorá dobre zatarasená stala sa útočiskom kamarátov Hrajnohových. I holdovali tam jakoby po dobytom víťazstve. Chybáli len dvaja muži, naproti tomu ale zabili hôrni chlapci a poranili mnoho horárov a sedliakov, a pána Bučeka z Brezna držali zajatého v jazykyni.

Živšie bolo ešte o krátky čas na polianke neďaleko jazykyně. Gajdy hučaly, chlapci tančili.

„Ukážte sa, pane Buček,“ riekol Hrajnoha k breznianskemu polesnému, dajúc si poviazaného pred seba postaví, „už som vás veru dávno nevidel, a už sa mi žiada vidieť váš ctihodný parsún. Pekne vítam na novej hospode!“

Hrajnoha postavil sa proti Bučekovi, ktorému sňali obväzok z očí.

„Nuž takto že, zkaže že začneme, od predku či od zadku? Jako že ste sa to mne vyhrážali, že vraj Hrajnohu lapíte! Ba prosím vás, nože mi ráčte povedať, kýho paroma by ste boli so mnou robili?“

„Buček, chlap srdnatý, smelo pozeral na Hrajnohu, ačkoľvek zrejma bola známka na tvári jeho, že za svoj život ani deravý groš nedá. Neufal žiadnej milosti od prísneho sudcu svojho.

Hrajnoha usmieval sa.

Buček neodpovedal.

„Chlapci!“ riekol náčelník, „pozrite že pánu Bučekovi do úst, či má jazyka, či si ho od strachu dáko neprehltol, keď zubami hrkotal?“

A chytil ho za bradu.

„Nenazdaj sa, hajtmane lotrov veporských,“ vyriekol zrazu Buček, „že ťa idem prosiť o milosť!“

„Hahaha, pekný komplement!“ chechtali sa hôrni chlapci.

„Milosť? No veď si ani nadarmo nederte jazyk: len to vám dávam na vôľu, aby ste si vybrali, jakou smrťou chcete zísť zo sveta?“

Buček ztrpol, čítajúc z očí Hrajnohových istotu slov tých.

„Čo si vyberiete? Zastreliť? Ha, to by bolo pripočestne pre vás! Obesiť? Zaudiť? No, vyberte si!“

„Ešte nenapil si sa dost krvi?“ ohlásil sa Buček, trasúc sa na tele.

Hrajnoha sa opäť usmial.

„Ej, či ste dáky si gurážny, pán polesný, že tak smelo odvráate! Či neznáte, že len mihnúť mi treba a hneď ste hore kopity?“

„Robte so mnou, čo chcete; zabíte ma, upečte ma, zožerte ma!“

„Ej, nieže tak, nie! Chudá by bola z vás baranina! Ale takto hriech by som mal, keby som vás na druhý svet poslal hladného. Musíte sa najprv dobre najiesť a, nota bene, napiť. Lievajte mu chlapci, do chuti!“

Zprvu nechcel pán Buček ani okúsiť, ale konečne prinútený hladom a smädом napil sa vína a zajiedol si srniaciny.

„No len sa dobre nafutrujte!“ smial sa Hrajnoha a vstúpil do vnútra jazykyně.

V smrteľných mukách jiedol a pil pán Buček a po chvíli nabral si dobrého vína pod klobúk v takej miere, že mu začaly oči klepkat.

Na velenie Hrajnohovo opili súdruhovia jeho Bučeka tak, že nevedel o sebe. Vidiac takého Hrajnoha, zavolať na Čertíka:

„Teraz zanesieš tohoto strachoputa domov. Tam v jeho zahrade uviažeš ho o tú veľkú hrušku a necháš ho tam, kým sa precíti a vytrezvie.“

Čertík bral sa hneď do práce.

A ešte dlho holdovali hôrni chlapci pred jazykynou pod Veprom.

VII.

Krásno je podívanie na velebný, hrdo do výšky sa vypínajúci haličský zámok, ktorý na južných výbežkov novohradských vrchov až po dnes ešte neporušený a v dobrom stave zachovaný stojí. Do zámku tohoto búšila nejedna turecká kula, lež odrazivšia sa od mocných hradieb jeho, ani najmieň mu neublížila. Hrdo vypínal sa zámok tento do hora a smelo vzdoroval všetkým pohromám, ktoré za doby

búrok bočkajovsko-tököľovských po krajine zúrily. Po uplynutí tejto nebezpečnej doby meškal na haličskom zámku s celým svojim banderiumom kráľovský fiskál a generál Karaffa, ktorý dostal sa sem následkom odpraviť sa majúcich dvoch šuhajov z bandy Hrajnohovej. Karaffa bol chýrečný muž po celom hôrnom Uhorsku; on bol hrozný, prísny, ba krvožížnivý sudca, ktorý za dosť malý priestupok mnoho nevinných ľudí na druhý svet posielal. Táto jeho prísnosť a nemilosrdnosť tak ďaleko rozniesla sa po krajine, že už len pri spomenutí jeho mena triasol sa vinný i nevinný spokojný občan.

Kršo a Doskoč, dvaja smelí hôrni chlapi, okovaní v centové putá sedeli hlboko v podzemnej temnici haličského zámku.

Pred večerom jedného dňa schádzalo sa množstvo ľudstva z okolia pred zámok, aby videlo málo vídané divadlo, vešanie dvoch hôrných chlapcov.

Všetky prípravy ku tomu boli večer prichystané. A Karaffa so svojou manželkou v prítomnosti mnohých stoličných pánov večeral v dvorane zámku. Hrdý na svoj úrad a na moc s nim spojenú, bol po celý večer veľmi dobrého rozmaru tak, že so všetkými hosťmi si vtipkoval a zalieval svoje rozpoloženie penavým vínom.

Prípitky sledovali jeden druhý.

Jako si tak Karaffa so svojimi hosťmi beseduje, dal sa od strážneho ohlásit gazdovský úradník a sudca viglašského panstva, prosiac o milostivé predpustenie ku kráľovskému fiskálovi.

I vstúpil do dvorany vysoký, slušne po horársky vystrojený pán v dlhom prámovanom kožuchu, s poľovníckou torbou u boku a s podpereným klobúkom.

„Za veľkú česť si pokladám, že som tak šťastlivý na svojom poľovníckom výlete pripusteným byť pred veľkomožného pána kráľovského fiskála. Donášam jeho milosti pozdrav od svojho panstva viglašského a chýr o panu Bučekovi, polesnom z Brezna.“

„S kým že máme šťastie?“ ohlásil sa Karaffa od stola, na ktorom pre sklenice a plné mysy už ani prázdneho miesta nezbyvalo.

„Ja som Ján Pokorný, nový úradník z Viglaša,“ uklonil sa prichodzí.

„To nás teší. Nech sa vám páči, pane Pokorný, zahryznúť zo zbytkov našej skromnej večere. Odpusťte, kto neskoro chodí, sám sebe škodí. Tarde venientibus ossa!“ hovoril Karaffa, ukazujúc na stoličku. „Pohárček vína bude vám vítaný!“

Prichodzí sadol si.

„Môj milý pane úradník,“ oslovil o chvíľu opäť Karaffa večerného hosta, „neznáte, či pán Buček so svojimi horármi toho sprepadeného Hrajnohu a kamarátov jeho tam dakde okolo Čierneho Hronca nepolapal?“

„Hrajnohu lapil? Hm!“ odpovedal úradník. „To viem, že pán Buček Hrajnohu nepapil, ale schytralý Hrajnoha pána Bučeka, a že ho tam kdesi v horách pri Tlstom Javore o strom priviazaného drží.“

„Prekliaty lotor!“ vyskočil Karaffa. „Kedy dostanem ho do svojich rúk?“

„A ešte vraj kladie okolo neho oheň z mokrej čačiny a chce ho za živa zaudiť.“

„Neslýchaná bestiálnosť!“ zvolali všetni hostia.

„Páni moji!“ začal Karaffa s ohňom hovoriť, „zajtrajšieho dňa, kadenáhle s tými dvoma loptošmi hotový budem, vyšlem opäť banderistov hore na Handle, dám prekutať všetky hory a budem hľadať pána Bučeka z Hrajnohových pazúrov osvobodiť. Oj, draho mi to zaplatíš, ty zlosyne tam hore na tom Vepre!“

„Kto zná, či sa pán Buček do tých čias so svetom nerozlúči?“ nadvrhol hosť.

„Hm, hm,“ šomral Karaffa, „skôr ako zajtrá nemôžem mu spomôcť. Vy, pane úradníku, snád znáte, že zajtrá dám obesiť pred zámkom dvoch ptáčkov z Hrajnohovej bandy a to bez všetkého milosrdenstva. Tu v zámockej temnici sedí Kršo a Doskoč; asnaď to bude šťastlivý počiatok s tými živánmi veporskými!“

„Páni moji!“ začal jeden z hostí, „chudobný som človek, ale ešte pohladal bych sto dukátov tomu, kto by nám sem živého Hrajnohu doviedol.“

„Ja bych,“ ozval sa Karaffa, „toho vodcu lúpežníckeho nie na dáky obyčajný spôsob,

ale na dáky nikdy nevidaný a neslýchaný, najhroznejší spôsob dal zmárniť!“

„I mne je milá táto zlatá reťaz!“ riekla Karaffova manželka, „čo na hrdle nosím, ale vďačne by ju dala tomu odvážlivému človekovi, ktorý by živého Hrajnohu do tvojej ruky, muž môj drahý, odovzdal.“

Prisediaci páni sľubovali na tento cieľ množstvo peňazí.

„Nuž a vy, pane úradník, či by ste vy neboli naklonení tiež obdarovať toho, kto by Hrajnohu chytil? Urobme zbierku, pánovia!“ pochytil Karaffa tanier zo stola.

„Ja? Páni moji!“ povstal domnelý úradník z Viglaša, vytrhol zpoza pása dvojecievovú pištoľ, zahvizdol i pokračoval: „ja bych tomu, kto by Hrajnohu chytil, daroval kulku do čela!“

I natiahol oba kohútky pištole, i zahvizdol na prste opätne.

Do dvorany melú sa čudné postavy, od päty do hlavy ozbrojené, počtom asi pädesiati.

„Žiadali ste si vidieť Hrajnohu? Tu ho máte! Ja som ten Hrajnoha, živán z Vepra! Tomaga, Purdek, Čertík, Mrdúch, Kaňúr, Klocok, Fajtk, Ostrihon, Ďurica, Kalina, Lupták a ty Orlajko, kamaráti moji, vydajte svedectvo pred týmito pánami, kto som?“

Prihrnuvší sa do dvorany hôrni chlapi Hrajnohovi hlasite zvolali:

„Nech žije náš kapitán Hrajnoha!“

Veľký zmatok povstal v dvorane. Karaffa a nektorí páni siahali po zbroji.

„Pohne-li sa kto len na piad z svojho miesta a otvorí-li ústa, je synom smrti!“ zvolal Hrajnoha.

Hôrni chlapi natiahli kohútky na svojich samopaloch, stojac hotoví k rozkazu náčelníka svojho.

Karaffa zbladol, stál ako zkamenelý a manželka jeho padla do mdloby.

„Chlapi, kamaráti moji!“ riekol vážne Hrajnoha, „tito páni nachystali nám tu dobrú večeru, najprv sa potúžte a potom budeme sa shovárať s pánom Karaffom.“

„Na naše šťastie!“ štrnkali si hôrni chlapi.

„Tak vyzerá Hrajnoha so svojimi chlapcami,“ hovoril náčelník. „Karaffa, ty krvo-

žíznivec, popáč si dobre na nás, bo nebudeš už dlho na nás hladieť!“

„Milost!“ zajakali hostia.

„Baštaliga Karafia!“ zakričal Hrajnoha, „a či ty znáš, čo je to milost? Šesťdesiat ľudí v Košiciach volalo ku tebe tým slovom, ale tys jim nerozumel. My sa ideme tiež s tebou dnes porátať. Hovor, čo ti zavinili moji kamaráti Kršo a Doskoč, žes jich na šibenicu odsúdil?“

„Doskoč zastrelil úradníka pri Rymavskej Sobote a Kršo zabil horára v siatinách. S týmto činom jako zločinci prepadli hrdelnému súdu, ktorý jich ku šibenici spravdlive odsúdil!“ bránil sa Karaffa.

„Počkaj že trochu! Hovoríš, že spravdlive? A či si bral do povahy tie príčiny, pre ktoré oni to učinili? Jak neznáš, tak ti ja to, ty krvolačná šelma, pošepnem! Doskoč, môj kamarát, mal peknú ženu. Počúvajte, vy pánovia! Hovorím, že mal Doskoč driečnu ženu, s ktorou rúce žil. Úradník mu ju podviedol a hanobne oklamal. Tu môj milý Doskoč, spravdlivým hnevom pojatý, zastrelil toho úradníka. A Kršo čo? Kršo pásol ovce v siatine, ktorú Buček Valašanom odobral. Horár najdúc valacha s ovcami v siatine, strelil doň a postriegal ho do nohy. Rozsrdovaný na to Kršo zablomaždil horára do smrti! Nuž povedz že ty mne, pane Karaffa, či si svobodný človek už ani nesmie brániť svoju česť, statočnosť, ženu, svoj život a majetok?“

Karaffa mlčal.

„Pite, kým vám tečie!“ obrátil sa ku súdruhom svojim Hrajnoha, nalievajúc vzácny mok. —

Do dvorany vstúpili z pút osvobodení hôrni chlapi Kršo a Doskoč, doprovádzaní niekoľkými kamarátmi, medzi ktorými vynikali Koštial, Fajtk a Medveď.

„Polovica ku zbrani, polovica ku stolu!“ zvolal Hrajnoha, a chlapi jeho nedajú sa dvaráz ponúkať, i oddali sa do jiedál, ktoré Karaffa so svojimi hostmi ztroviť nevládal.

„Počuješ, ty mäsiar človečieho mäsa,“ udrel Hrajnoha Karaffu po pleci, „hovoriš, že si spravdlivý sudca. Stobohovú mať! Vari my nevieme o tvojich kúskoch, ktoré

v tajnosti vystrájaš? Kamaráti, vyratujte mu hriechy, ktorých sa dopustil, tu pred týmito pánmi!“

Tomaga, šedivý stavec, predstúpiv pred Karaffu, i začal hovoriť:

„Chrtalinský, šafár z Tisovca, kradne slavnému eráru železo a ponevác nim tebe, pane Karaffa a tvojim ľuďom podošvy oceluje, nič sa mu nestalo a dosiaľ chodí po svobode. Buček, nadlesný z Brezna, kradne kráľovi drevo, ale že teba a tvojich ľudí nim obkuruje, nič sa mu ešte dosiaľ nestalo. Maco Drugán z Trhanovej ukradol dívinskému farárovi šesť klátov včiel, ale že tvojim ľuďom polovicu mádu doniesol, nedal si mu črevá snovať. Števo Kubán z Hrochoti ukradol na Mýtnej dva voly, ale že tvojim ľuďom jedného daroval, tam si sedí spokojne doma pod pecou. Cigán Fero z Kotmanovej ukradol mlynárovi pôlt slaniny, ale že náhončím tvojim ňou ústa pomastil, nedal si mu ani chrbát namastiť. Nuž a ten betah, Žilka barbier, čo ňa z pluhavej choroby vystrábil, posiaľ ešte chodí po svete a ľudí trávi, a ani sa mu len vlas na hlave nepohol.“

Takýs ty mne spravdivý sudca, ty pijavica ľudskej krvi a mozoľných groší! Však si sa len pred hodinou nenazdal, že ti Hrajnoha takito kázeň držať bude? Ale ešte to nenie všetko! Ty si mi tu prvej povedal, že sto dukátov tomu dáš, kto ti Hrajnohu živého dovedie. Tu som, teda otvor kapsu a sypaj tie dukáty, dosť si sa jich už nazbýjal po svete!“

„Pre teba nemám dukáty!“ zašomral Karaffa.

„Že nemáš? No keď teraz nemáš, tak jich budeš mať! My prázdni z tadeto nepôjdeme. Za ten čas, kým ma budeš móct vyplatit, vezmem ti žienku sebou do zálohu na Vepor.“

„Bože môj!“ vykrikla Karaffova manželka, „mužu, neobetuj ma týmito zločincem!“

„Jedno lebo druhé!“ dupol nohou Hrajnoha.

„Mužičku môj.“ volala pani, „pohladaj len v almáre, tam najdeš tolko, len mňa nedaj do moci týmto ľuďom!“

Karaffa smraštil čelo, vytiahol stolovinu na almáre a včítal na stól dukáty.

„A vy, pani veľkomožná, dajte sem tú slúbenú zlatú refaz z hrdla vášho. A vy, páni moji, sypajte že sem tie peniažky, čo ste slubovali. Ej, veď by to pánov nectilo, aby si slub nezplnili!... Tak, tak, všetko sem na stól, do hrbky.“

Hrajnoha obrátil sa k jednomu z prítomných pánov:

„Pane Revaj, vy zdáte sa mi byť najhodnejším z pomedzi týchto pánov. Vezmite ku sebe tieto peniaze a klenoty a naložite s nimi tak, jako prikážem. Dobre ma počúvajte! Tieto peniaze podelíte po dedinách medzi chudobné dovice, jako za dobre uznáte. A jestli ja o štrnást dní nebudem čítať v obecných protokoloch, kolko ktorá chudobná dovička dostala, potom — beda!“

Hrajnoha zapil si.

„A ešte jedno slovo na rozlúčku. Pane Karaffa, počújte ma! Chcete-li budúce našej nešťastnej krajine a tomu ubiedenému ľudu osožiť, nevesajte a nemordujte hneď každého, kto vám pod ruku príjde, ale naučte národ najprv poznať, ctiť a zachovávať zákon. Súďte spravdive, to bude slúžiť ku cti krajine, ktorá vás za to platí, aby ste v nej poriadok uviedli. Ponevác ale úfam, že sa z tejto mojej kázne poučíte a zajtrá inakším sudcom budete. nemá sa vám od nás nič zlého stať. My teraz ideme preč. Darmo by ste sa, pánovia, vynasnažovali za nami pohon držať, z nás do hrsti viac žiadneho nedostanete. Dajte si s nami svätý pokoj! A teraz za hodinu držte sa tu všetci rúce ticho, lebo kto sa z vás driel, jako za hodinu, opováži von vykuknúť, ten je synom smrti! Stúpajme!“

Hórni chlapi vyhrnuli sa von dvermi a v niekoľko okamženiach nebolo o nich ani chýru.

Ráno našiel Karaffa svojich banderistov a hajdúchov pozatváraných v pivniciach a temniciach pod zámkom. Na svitaní dal zrútiť šibenicu pred zámkom a shromaždenému ľudu ohlásil, že oba hórni chlapi dostali pardon a že sú prepustení na svobodu.

VIII.

Smutno, ticho, nemo, mrtvo je na Vepre! Velikáš ten podtatranský zahalil sa do závoja hustej, nepriehľadnej hmly, jakoby zahalil sa do smútočného rúcha a chystal sa ku desnému činu. Vrcholce storočných jedlíc a smrekov bôľne opúšťaly svoje koruny ku zemi, jakoby s Veprom zároveň bôľ a smútok pocítovaly. Ku smútku tomu primiešovala i svoj skrekľavý hlas vyplašená z brlohu svojho sova, poletujúca z haluze na haluz. Čože sa to za premena udala na Vepre? Veď tu už viac nevyzerá tak veselo, jako pred nedávnom, zeleň lesov podveporských ztratila vňady a pôvabnosti svoje. Všetko to premieňa sa tu, jakoby Vepor opäť stať sa mal tichým opusteným hrobom — slovenskej voľnosti.

Tam hore na Vepre pod jazkyňou na zelenej pažiti stojí v kolese čata známych nám obyvateľov týchto lesov. Z pomedzi nich o hlavu vyčnieva postava náčelníka. Hrajnoha so zasmúženým pohľadom pozerá na kolo svojich verných oddancov. Drží v ruke pohár vína, ale nepije ho, dumá, snáď premýšľa o tom, čo ku súdruhom svojim prehovoríť chce.

„Ano,“ riekol po chvíli, „pite, bratia moji, pite, veď dnes ostatní raz piť budete s vodcom svojim!“

Čata hôrných chlapcov podveporských divno jakosi pozerá na náčelníka svojho; i nevie si vysvetliť cieľ tejto jeho reči.

„Ej, horký že posledný raz!“ ohlásil sa svalovitý Medveď. „S tebou, kapitáne náš, chceme popíjať až do smrti, i pôjdeme za tebou, čo priam — na šibeň!“

„Už dávno chcel som vás, bratia moji, obznámiť s úmyslom, ktorý som v hlave svojej vyvaril. Dnes je tomu najprihodnejšia doba. Som posial vašim kapitánom a vy ste ma vždy statočne poslúchali; domnievam sa, že i teraz dobrú radu moju uposlúchnete.“

„Všetci do jedného, len hovor a netráp nás dlho nejistotou!“ volali hôrni chlapci.

„Dobre znáte, jaký bol cieľ nášho neviazaného zdržovania sa v týchto horách. Znáte, že nejednu trpkú hodinu zapríčinili sme nepriateľom a utiskovateľom nášho ľudu, že nejedon triasol sa už pri očutí nášho mena.

Avšak darmo sme sa vynasnažovali, darmo obetovali a trúdili, previesť náš cieľ, osvobodiť náš národ od tých pijavíc, čo na mozloch jeho tak tuho cicajú. Ten čas, bratia, nenie ešte tu! A preto ani nie sme viac potrební. Národ náš vrhnutý do poroby mozoľovať musí ešte cudzím ľuďom, až dakedy snáď zošle Bôh mocnejšieho osvoboditeľa národov. Vidím do budúcnosti, že takto z nás na ďalej nič. Bratia moji, nemajte mi za zlé, ani ma zo zbabelosti nepotvárajte, keď vám poviem tie osudné slová: že sa musíme rozísť!“

Hôrni chlapci onemeli, len na tvári každého dal sa vyčítať tajný bôľ a zármutok.

„Rozídeme sa, bratia, po celom okolí a opäť upravíme sa do spoločnosti ľudskej tam, kde nás nepoznajú. O mňa nemajte žiadnu starosť. Pôjdem svetom, kam ma dve oči zavedú. Odhodíte pušku z rúk a prichytíte sa znovu sekery, bíča a plúhu a stanete sa opäť pokojnými občanmi vlasti. To je náš osud. Čas voľnosti ľudu ešte neprišiel!“

Dohovoril a vypil pohár do poslednej kvapky.

Slzy hraly mu v očiach.

Dlho stáli nemo hôrni chlapci, rozmrzení nad osudom svojim, súc však prisahou vernosti ku kapitánovi svojmu zaviazaní, ani jedon slova protivného z úst nevy pustil.

„A týmito slovami,“ hovoril pohnutý Hrajnoha, „kamaráti moji, zbavujem vás prisahy, ktorá vás pútala ku mojej osobe! Bôh vám pomáhaj!“

Riekol a podával ruky smutným súdruhom na rozlúčku.

Nekolko sto výstrelov zahrnelo povetrím, i bola to ostatnia salva voľných obyvateľov veporských.

* * *

Tak jako povest' nezná, kto a z kade a jakého pôvodu tento skalný duch a hrdina lesov veporských, Hrajnoha, bol, tak opäť rúskou temnotou zahaleno je, kam sa podiel. Zmizol bez stopy. Podobne i súdruhovia jeho roztratili sa z Vepra pomedzi svet a snáď potomci jejich prechovajú v pamäti hrdinské činy predkov svojich, dali základný podnet ku romantickej povesti tejto. Isté je, že po-

zdejší vypravené banderium stoličné na Vepor daromne sa tam unovalo, bo ačkoľvek prestopujúce celé okolie a vynalezúc i bydlo

Hrajnohovo v podveporskej jazkyne, našlo v nej kameňný stôl, črepy nádob a pozostatky vatry — hórnych chlapcov viacej tam nenašlo.

FEUILLETON.

Knieža Gorčakov.

(Vyobrazenie na strane 229.)

Alexander Michajlovič Gorčakov, ruský kancelár a minister zahraničných záležitostí, hrá poprední zástoj v terajšom mohutnom prúde svetodejných udalostí, ktorého vlny vysoko dmú sa na krvavom polostrove balkánskom. Meno jeho, jako vôbec ruských diplomatov a vojvodcov, zavznieva teraz po celom svete z úst priateľov a neprajníkov Slovanstva; no žiadno meno neprotiví sa tak týmto posledným, jako meno kniežata Gorčakova, ktorý svojou diplomatickou zručnosťou vydobyl Rusku v páčivej východnej otázke rozhodné slovo, ktoré vedie k polámaniu krvavého jarma tureckého v Europe, pod ktorým stenali behom dlhých storočí nešťastní Juhoslovania.

Knieža Gorčakov pochádza zo starého vznešeného rodu ruského, ktorého mnohí členovia na válečnom poli hojne slávy si dobyli, i narodil sa dňa 16. júla roku 1798. Vychovaný bol v carskoselskom lyceume, kde soznámil sa s Puškinom, pozdejší slavným ruským básnikom, ktorého verným priateľom bol až do predčasnej jeho smrti. Oddal sa diplomácii a bol čo vyslanecký tajomník s grófom Nesselrodom na sjazde lublanskom a veronskom, neskôr roku 1824 v Londýne a r. 1829 vo Florencii. Roku 1832 účinkoval čo prvý vyslanecký radca vo Viedni, kde chorľavého tamojšieho ruského vyslanca Tatiščeva častejšie zastupoval; lež svojim rozumom, neodvislým charakterom a horlivým smýšľaním ruským neľúbil sa nijako ministrovi Metternichovi, ktorý keď Gorčakov stal sa mal ruským vyslancom v Carihrade, u Nesselroda to docielil, že sa tak nestalo a Gorčakov ustanovený bol r. 1841 vyslancom pri dvore virtemberskom, kde spôsobil sňatok veľko-

kňažny Olgy Nikolajevny s korunným princom virtemberským. V Nemecku vydobyl si veľkého vlivu na menšie dvory panovnícke a počiatkom roku 1850 menovala ho vláda ruská tiež svojím splnomocníkom na nemeckom bundestagu. Roku 1854 pri vypuknutí východnej vojny menovaný bol ruským vyslancom vo Viedni. Postavenie jeho pri dvore viedeňskom bolo veľmi ťažké: krymská vojna bola v plnom prúde a síce nie v prospech Ruska a Gorčakov objavil na viedeňských konferenciách, hájac dôstojenstvo kleslého Ruska, takú vytrvalosť a mužnosť, jakoby za nim stála víťazná ruská armáda. Po uzavretí mieru parížskeho (30. marca 1856) menoval ho car Alexander k potešeniu všetkých ruských vlastencov ministrom zahraničných záležitostí na miesto grófa Nesselroda. Od toho času Rusko, ktoré vždy a všade bolo zástupcom legitimity a konservatívnych záujmov, ba často reakcionárskych, položilo prospech vlastnej ríše za hlavnie vodítko svojej politiky a prestalo byť konservatívnym za každú cenu. Smer ten ozval sa i v domácej politike. Pôsobením Gorčakova prišli do ruskej vlády noví státníci, pokroku priaznivejší, a národnosť ruská, ktorá bola za cara Mikuláša považovaná s jakousi nedôverou vo vládnych kruhoch, nadobudla viacej uznania a verejnej váhy. I ostatných Slovanov začala si vláda viacej všímať, žaloby slovanské pretriasaly sa i v orgánoch vládnych s nemalou horlivosťou. Roku 1863 ukázal Gorčakov v oči cudzozemsku pri stole diplomatickom takú energiu, že stal sa u celého národa veľmi obľúbeným. Po válke francúzsko-pruskej podarilo sa mu zničiť ustanovenie mieru parížskeho z r. 1856, že Rusko na Čiernom mori žiadne loďstvo válečné vy-

držovať si nesmie. I v Polsku zachováva Gorčakov liberálnejšiu politiku a Poliakov povolnejšiu lež predchodca jeho Nesselrode. S Rakúskom, Franciou a Italiou, ba i so vzdialenou republikou severo-americkou udržuje styky veľmi priateľské, z čoho snáď už v najbližšej budúcnosti Rusku veľký prospech vplynúť môže, jestliže všetečná Anglia pre Turka do verejnej vojny sa pustí. Najnovšieho času najmä k Juhoslovanom obracala

sa pôsobením Gorčakova hlavnia pozornosť ruská a osvobodenie jich z pút tureckých neprestalo nikdy byť cieľom politiky ruskej, Gerčakovom vedenej. Snaha táto dospela teraz až k poslednému rozhodnému kroku, prešla na bojisko, kde svätý kríž s ohavným polmesiacom už zápasí, a kde nezadlho snáď platne rozrieši sa otázka svetom hýbajúca, tá skutočne páľčivá „otázka východnia.“

Mačín v Dobrudži.

(Vyobrazenie na strane 241.)

Severo-východnia časť Bulharska, ktorá obnáša asi 90 štvoročných míľ s 100.000 obyvateľmi rozličnej národnosti, menuje sa Dobrudžou. Najviac jej žije tu Tatárov, ktorí sa poľným hospodárstvom zaoberajú; v mestách bývajú najviac Turci, nečo Arménov, Grékov a židov. Popri Dunaji prebývajú Rumuni v biednych dedinách, pri jazere Rasiňskom Bulhari. Mimo týchto žijú tu i Rusi a okolo Preslavy a Tulče vo troch dedinách Nemei. Najprednejšie mestá sú Tulča s 30.000 obyvateľmi, Babadag s 5000 a Kjustendža s 3000 obyvateľmi. Dôležitosť Dobrudže uznávaná je od všetkých vojvodcov ruských. Válečná správa ruská ustanovila prvý prechod cez Dunaj u Brahylova a Galaca proti tureckej pevnosti a mestu Mačínu. Mesto Mačín má asi 1000 domov, z ktorých asi 400 patrí Turkom, ostatné kresťanom, najmä Bulharom. Dve mešity a bulharský kostol, veľmi elegantný dom kajmakama a stavisko telegrafného úradu sú najviac vynikajúce budovy. Rusi sriadili silné opevnenia u Brahylova. Na ovládanie Dunaja a mačínskeho prieplavu sriadené bolo 5 baterií, každá so 4 ťažkými delami. Dňa 16. júna 1877 zaujali Rusi protajší breh dunajský pri dedine Gičete, ktorú Turci bez boja opustili. Na Gičet neurobili Rusi útok, malé hliadky prekročili drier Dunaj a ohliadaly krajinku; to bolo Turkem nepríjemné, i ustúpili do Mačína. Rusi usadili sa hneď riadne na druhej strane a behom štyr dní videli Brahylovania, jako Rusi, od oboch brehov Dunaja počínajúc, stavajú cez Dunaj

most. Štyri dni už pracujú pokojne a pohodlne Rusi na moste, štyri dni stojí 8000 Turkov 10 kilometrov (2½ hodiny) od mostu a nepomýšľajú ani najmenej, aby Rusov vyrušovali, ačkoľvek majú dost diel rozličného zrna. Dňa 21. júna ráno bol most cez Dunaj dohotovený až na medzeru 140 metrov prosriedku, kde bol najsilnejší prúd; konečne bol most dostavený. Z Brahylova bolo vidieť dva malé tábory turecké na výšinách nad Mačínom. V Brahylove a Galaci stálo 40.000 Rusov pod vrchným velením generála Zimmermanna; najmä bolo tam dost kozákov, aby napadli Turkov v boku, keď by chceli brániť Mačín. Most pri Brahylove 700—800 yard (640—730 metrov) dlhý a viedol tiež cez močiare na tureckom brehu. Krem toho zakotvili Rusi mnoho pltí tiež do toho ramena dunajského, kde nedávno vyletely oba turecké monitory do povetria. Aby rozmnožili počet svojich delových lodí, upravili Rusi všetky kupecké lode, ktoré ostaly v prístave, pre delá. Sedem drevených šalúp bolo obrneno železnými plochami; každá mala dve delá a 200 mužov. Dňa 21. júna odpoľudnia o 2. hodine dal generál Zimmermann rozkazy k prechodu. Rusi boli v sile 60—70.000 mužov, Turci mali v Dobrudži setva 15.000 mužov. V noci na 22. júna bol prechod ruských vojsk vykonaný. Generálmajor Žukov vysadil si pri prítomnosti hlavného generála Zimmermanna s 5 sotninami pluku riazanského a 5 sotninami pluku rianěského na lodice. Sotniny pluku riazanského, ktoré prichádzaly

driev na breh, byly uvítané ostrou strelbou vojska tureckého, urobily ale srdnate útok na výšiny a zahnaly nepriateľa. Okolo siedmej hodiny ráno obnovili Turci útok na pravé krydlo ruské. Tuhý boj trval až do poludnia. Turci ustúpili. V tomto boji stálo 2400 Rusov proti 3300 Turkom. Ztraty ruské obnášaly 7 dôstojníkov a 41 vojakov mrtvých, 2 dôstojníkov a 88 vojakov ranených. Generál Zimmermann prišiel dňa 23. odpoludnia s borodinským plukom na lodiciach do Mačína. Turci opustili mesto a Rusi opanovali ho bez boja. Duchovenstvo a kresťanské obyvatelstvo privítali pluk slavnostným spôsobom a vyšli mu naproti s krížom a s obrazami Svätých. Ačkoľvek ruský most z Brahylova

bol neobyčajne dlhý, preca nevyhovel účelu svojmu úplne; lebo bolo celé koryto Dunaja veľmi zaplaveno i museli kozáci hodný ešte kus cesty brodiť sa vodou. Rusi ztratili pri všeobecnom prechode 150 mrtvých a 200 ranených. Zriedka podarí sa vojsku zmocniť sa tak snadno nejakého strategicky dôležitého miesta, jako podarilo sa Rusom získať pravý breh Dunaja. Rusi obsadili v Dobrudži hneď Chrsovo, Tulču a Izakču. Turci ustupovali ku Babadagu, ničili horlive všetky zásoby potravín, aby nepadly do rúk víťazných Rusov; pritom páchali ukrutnosti na bezbrannom obyvateľstve. Neskôr vydobyli Rusi Babadag, Čiernu Vodu a Kjustendže a držia posiaľ celú temer Dobrudžu v rukách.

Drobnosti.

O Kurdoch v Arménsku, ktorí na rýchlych svojich koňoch padli Rusom postupujúcim k Erzerumu v bok a donútili jich k ústupu, načo Bajazid obklúčili a ruskú posádku dlho hladom morili, hovorí sa v poslednej dobe mnoho. Kurdovia obývajú onu časť Arménska, do ktorej ešte nikdy kresťanstvo nevniklo. Jako v celom Arménsku sú i tu lesy už znivočené, ale preca aspoň stojí tu i tam skupenie obrovských sosien, inde zase šípkový ker. Ludia sú ešte temer celkom diví a k lúpežníckému životu veľmi náchylní. Jedon z básnikov, ktorých majú Kurdovia viacej, býva na pevnom hrade a je po celom Arménsku známy svojimi piesňami a preslávený čo lúpežníka. Básnici tito tvoria svoje básnické plody, keď ňhajú na karavány a na osamelých pútnikov. Krom tejto nepeknej vlastnosti majú Kurdovia celý rad pekných vlastností, sú uprimní, pohostinskí, dané slovo jim je sväté a vážia si vernosť. Ostatní Arménovia sú veľmi ziskuchtiví a za peniaze všetkeho schopní. Tak na pr. má Anglia v Erzerume konsula arménskeho pôvodu, ktorý je spolu v službách ruskej strany a Rusku vo všetkých tureckých úradoch opatril za peniaze špehuňov, ktorí každý úradní telegram, každý úradní list v odpisoch, lebo aspoň vo vernom obsahu Rusom dodávajú.

Usnesenia válečnej rady sú driev skoro v tábore ruskom známe, lež do protokolu zapísané. Tým vysvetľuje sa nesmiernie rýchly postup Rusov v Malej Asii a porážky Muktarove. Kurdovia sú veľmi vlašnými mahomedánmi a značíť časť Kurdov teší sa na opanovanie Arménska Ruskom. Kurdovia boli od Turkov podmanení, ale za celý ten čas, čo nad nimi Turek panuje, neurobil pre nich nič. Niet u nich ani ciest, ani škôl, ani nemocníc, ani verejných hodín, ani vzorného hospodárstva. Tu panovali len hanobní bašovia, ktorí usporiadovali lovy na rekrutov, dvoj- i trojnásobné dane vydierali a hlavne len svoje vlastné obohatenie na zreteli mali. Pri takých pomeroch nenie div, že ubohý ľud dychtíve čaká na spasenie, ktoré mu kyne z Ruska, lebo kresťania a mahomedáni, ktorí v Arménsku panujú, rovnou mierou ľud utiskujú, vydierajú a okrádajú. Panovanie ruské bude arménskemu ľudu šťastím, lebo keď hrozné sú pomery jeho počas pokoja, musejú počas vojny pri bezohľadnosti tureckého vojska byť zrovna nesnesiteľné.

Gruzovia na Karkaze sú jedným z najkrásnejších kmenov na svete. Jako cedry vysoké, silné postavy mužské, jako lalije štíhle ženy s ušľachtile utvoreným obličajom a veľkýma, krásnyma očima — to je obecny

typ, ktorému vedľa Čerkesov, Arménov a Grékov voždy priznáva sa cena krásy. Gruzinky mávaly na ľudských trhoch tureckých haremov voždy cenu najvyššiu. Ale po tej vyššej kráse, v ktorej v krásnom oku i srdce a duch sa zrkadlí, u mužov i u žien gruzinských marne by sme pátrali. Oblek mužov i žien je malebne pekný. Všetko tu robí efekt, a hlavne pôvabný je dojem, keď vidieť možno obyvateľky Tiflisu pri slavných príležitostiach niekoľko sto pohromade. Odmeraným krokom sa tu pôvabne vlnášajú jedna v krátkom, pestrostou bariev oslnujúcom sarafane, druhá zase zahalená dlhou, bielou, celé telo pokrývajúcou „čadrou,“ ktorá krásny, lalivový zrast jej ešte krásnejším činí. Čiapka jej, podobná k buršáckej „cereviske,“ vo spojení s ostatnou úpravou vlasov činí, že Gruzinka vyzerá ako korunovaná kráľovná; malá nôžka v úhladných trepkách, na ktoré široké nohavice z červeného hodbabu zplývajú, zdá sa byť ešte menšia, a prirodzená pôvabnosť všetkých čo do chôdze a držania tela zvyšuje sa ešte účinkom oslnujúcej krásy ženskej. Zmeny kroju toho počaly pri okupácii ruskej. Len malebnú úpravu hlavy, divokrásne copy a ďaleko dolu zplývajúci závoj (čadru) vidieť ešte všade. Gruz je bojovníkom rodeným, znamenitým jazdcom. Býva často surový, pohostinný, málomluvný, chytrý ale nevedomý. Rusko má v Gruzoch v terajšej vojne asijskej najpríhodnejších bojovníkov. Ľud gruzinský živí sa orbou a remeslami; obchodom a každou špekuláciou opovrhuje.

Tlačiareň na železnici. Pri vlaku, ktorý z New-Yorku do San-Franciska jazdieva a cestu túto za sedem dní a nocí vykonáva, nachádza sa zvláštny železničný voz, v ktorom tlačiareň, redakcia a expedícia časopisu „Transcontinental“ umiestená je. Látku k zostaveniu časopisu zbierajú zvláštni zpravodajcovia na jednotlivých stanicach, na ktorých sa i hotové výtisky zvláštnym roznášačom doručujú. Dľa množstva látky vydávajú sa medzi jazdou zvláštne odtisky.

K statistike francúzskeho časopisectva. Koncom roku 1876 vychodilo v Paríži celkom 836 periodických spisov. Behom tohože roku zaniklo síce päť väčších denníkov, medzi nimi

tiež dva pôvodu staršieho: „Journal de Paris“ a „Opinion nationale,“ naproti tomu však počalo vychodiť 15 nových, tak že mala Paríž začiatkom roku 1877 celkom 51 politických denníkov. Z ostatných časopisov rozmnožily sa menovite listy geografické a listy venované záujmom umenia. Ďalej vychodí v Paríži 85 listov finančných a národohospodárskych, 16 venovaných polovačke, 49 cirk. záležitostiam, 66 právnictvu, 20 zemepisu a dejepisu, 20 školstvu, 52 literature a filozofii, 3 fotografii, 9 staviteľstvu, 4 archeológii, 8 hudbe, 7 dramatickému umeniu, 68 móde, 77 technológii, 74 lekárstvu a lekárnictvu, 43 rozličným umeniam, 22 vojanstvu a námorníctvu, 31 roľníctvu, 16 chovu koní a 17 rozličným iným záujmom. Ilustrovaných listov vychodí tamže 54, obsahu zábavného 74. Najdrahší časopis je „L'Art“ s ročným predplatným 120 frankov, najlacnejší pak „La bonne Pensée,“ list katolícky s ročným predplatným 60 cent. a konečne najstarší list parížsky je „Journal général d'affiches,“ ktorý bežiacim rokom nastúpil svoj 247. ročník.

Najmenšie noviny na svete sú vo Fodokale v Japonsku, ktoré obsahujú i s nápisom a menom tlačiaru 20 riadkov.

Kedy počali rožky piecť? Pečenie rožkov povstalo v čas obliehania mesta Viedne od Turkov r. 1683. Znakom mohamedánskeho náboženstva je totižto mesiac vo svojej prvej štvrti. Keď teda Turci Viedeň dobýjali, počal tamejší pekárik Vendler akoby na posmech Turkov rožky piecť, ktoré obecenstvo chvatom kupovalo. Ponevác ale Vendler následkom toho zbohatol, nasledovali potom jeho príklad aj iní pekári. A dnes? Dnes kľaujú sa kresťania polmesiacu, ale i rožky jedia.

Ceny otrokov. V brasiliánskej provincii Bahiji je 173.639 otrokov, ktorí sú na päť tried rozdelení. Za najlepších uznaní sú mužskí Kreoli, ktorí vedú rozličné remeslá. Za najšpatnejšie považujú sa anglické ženy, ktoré mimo obyčajnej práce neznajú ničoho. R. 1875 platilo sa za Kreola 750 zlatých. Pozdejšie ceny otrokov značne vystúpily, tak že najmenšia cena Afrikána bola 900 zl.; za Kreolov platilo sa práve 1200 zl. Je to jasným

dôkazom, že počet otrokov ubýva; napriek tomu ale je v celej Brasílii ešte dosiaľ 1,409.448 otrokov.

Zajímavý nález. Na ostrove Hitterene blízko Drontheimu u norského pobrežia rozšírená bola povest, že na tom mieste utonula kedysi ruská válečná loď. Z tej príčiny podnikla norská potápačská spoločnosť zkusenie mora, ktoré potkalo sa s najlepším výsled-

kom. Na mieste, kde vraj loď utonula, našli jedno bolo mnoho diel, kotvíc a iných predmetov. Dosiaľ vyťahnúto z mora 96 diel, 12 kotvíc a vyššie 20 centov olova. Na delách sú latinské nápisy a roky 1715 a 1716. Na tomto základe zjistilo sa, že vyťahnuté zbytky patria v novembri 1760 utonulej válečnej lodi „Jedinorog“, ktorá vtedy z Kronstadtu išla k Archangelsku a búrami strhnutá zahynula.

Literatúra a umenie.

Sosbierané žarty a rozmary G. K. Laskomerského. V Turč. Sv. Martine. Tlačou a nákladom knihtačiarkeho účastin. spolku. 1878. 8°, str. 104. Cena sošitu 25 kr. Sošit I. má nasledujúci bohatý a rozmanitý obsah: Studentský majáles; Deň 22. decembra 1870; Radvanský jarmok; Ostatní fašang; Zima r. 1871; Praktický lekár; Komédia bez zaľubenia, alebo: Oklamáný klamár; Starý zaľubenec; Súboj na pivo; Pokrok umelctva zázrak vedy; Prvý tanec. Veľmi sme zaviazaní et. správe knihtača. účast. spolku, že sa prichytila k sosbieraníu a vydávaniu humoristicko-satyrických plodov nášho duchaplného Laskomerského. I vyzývame et. obecnosť svoju, by znamenitú sbierku túto, ktorou položený je dokonalý základ humoristickej literatúre u nás, hŕfne odberalo a dľa možností ju rozširovalo.

Slovenský obrázkový kalendár pre katolíkov, evanjelikov, starovercov a židov na obyčajný rok 1878. Turč. Sv. Martin. Knihtač. účastinársky spolok. Veľká 8°, strán 77. Cena 20 kr.

Pútnik svätovojtešský, kalendár pre katolíckých Slovákov v Uhorsku, vydaný od Spolku sv. Vojtecha, na obyčajný, 365 dní majúci rok po narodení Krista Pána 1878. Redaktor Juraj Slotta. Číslo 13 knih spolkových. Nákladom Spolku sv. Vojtecha. Na sklade u správy spolku v Trnave a vo všetkých knihkupectvách H. Uhorska. V Trnave 1877. Tlačou Žigmunda Wintera, Veľká 8°, strán 80. Cena 30 kr. r. č.

Osvéta. Listy pro rozhled v umění, vědě a politice. Redaktor a vydavatel Václav Vlček. Roč. VII. — Díl II., č. 9: O vlivu byzantském na umění slovanské, historický náčrtek prof. Hynka V. Krcha; Zápas Evropy s plemenem mongolským, hľadíc obzvláště k válkám Rusův s Turky, píše Josef Procházka (Pokračování); Úvahy přírodovědecké o Darwinově teorii, podává prof. dr. Ladislav Čelakovský (Pokračování); Starohorský filosof, román od A. V. Šmilovského (Pokrač.); Jan Nep. Nejedlý, studie biografická, kterouž sepsal Ant. Rybička (Pokračování); Česká balada a romance, podává Ferdinand Schulz (Pokračování).

Listáreň redakcie a administrácie.

P. Laskom. Ráčte opísať cestu svoju, ktorú ste konali cez Budapešť, Triest, Benátky, Veronu, Milano, Južné Tyrolsko atd.; veľmi rád uverejním zaujímavý cestopis ten keď nie v tomto, nať v budúcom ročníku. Na zdar! — **P. X—C.** Záborského básen „Vstupenie Krista do pekiel“ čakám. — **P. J. K.** v **D. K.** Čísia posielajú sa Vám riadne. — **P. S. J.** v **V. L.** Stalo sa. — **P. J. H.** v **Ž.** Minulé ročníky pošleme Vám za pol ceny. — **Upozornenie.** S Božou pomocou dokončili sme číslom týmto tretie štvrtrocie VIII. ročníka „Orla“ a myslíme, že sme pri veľmi slabej hmotnej podpore zo strany et. obe-

censtva dostali slovu svojmu a svedomité plnili povinnosť svoju. Vstupujeme do posledného štvrtročia 1877. a vyznať nám prichodí, že s veľkou obavou, lebo polovica našich odberateľov predplatky poťažne doplatky dosiaľ nám nedoposlala, a to vzdor tomu, že sme patričných znakom na obálke predošlého čísla učiněným na národnú povinnosť jejich upozornili. Preto snažne vyzývame všetkých tých našich et. odberateľov jako i p. sberateľov na Morave a v Česku, ktorí dosiaľ neodoslali predplatky, aby to do konca októbra bezodkladne urobili.

Prepláca sa u redakcie a administrácie v Detve (Zólyom megye):

Celoročne 4 zl., polročne 2 zl. r. č. Študujúca a remeselnícka mládež, i chudobní učítelia obdržia „Orla“ za 2 zl. r. č. Roč. II., III., IV., V. a VI. „Orla“ možno dostať po 2 zl. r. č. — „Orol“ vychádza vo 12 sošitoch, 3¹/₂—4 hárkov silných, dňa posledného každého mesiaca na štvorke.

Majiteľ a vydavateľ **Andrej Truchlý-Sytniansky.** — Knihtač. účast. spolok v T. Sv. Martine.